

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2017

TALLINN 2018

SISUKORD

EESSÕNA.....	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2017. AASTAL	6
1.1 Arengud elektriturul	6
1.2 Arengud maagaasiturul	7
1.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	9
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	11
2.1 Elektrivõrkude regulatsioon.....	11
2.1.1 Omandiline eraldamine	11
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	12
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	21
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	25
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	28
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul.....	31
2.2.1 Elektri hulgiturg	31
2.2.2 Elektri jaeturg	34
2.2.3 Efektive konkurentsi edendamine	36
2.3 Elektrienergia varustuskindlus.....	37
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	37
2.3.2 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	42
2.3.3 Vahendid tipukoormuse katmiseks	45
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON.....	50
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	50
3.1.1 Omandiline eraldamine	50
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	50
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	55
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	58
3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine....	60
3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul.....	62
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	62
3.2.2 Maagaasi jaeturg	66
3.2.3 Efektive konkurentsi edendamine maagaasiturul	69
3.3 Maagaasi varustuskindlus.....	69
3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	71

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	73
3.3.3 Vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	74

4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS..... 77

4.1 Tarbijate kaitse..... 77

4.1.1 Elektrienergia sektoris.....	77
------------------------------------	----

4.1.2 Maagaasi sektoris	81
-------------------------------	----

4.2 Vaidluste lahendamine..... 85

4.2.1 Elektrienergia sektoris.....	85
------------------------------------	----

4.2.2 Maagaasi sektoris	85
-------------------------------	----

Eessõna

Austatud lugejad

Mul on hea meel tutvustada teile 2017. aasta elektri- ja gaasituru aruannet.

Eesti jaoks oli eelmise aasta kõige olulisem sündmus EL-i eesistumine. Eesistumise raames oli au olla ka EL-i uue energeetika direktiivide paketi algataja. Nii Eesti kui ülejäänud EL-i riikide jaoks on kõige olulisemaks väljakutseks minna järk-järgult üle taastuvatele energiaallikatele. Ja mis veelgi olulisem – taastuvate energiaallikate tehnoloogiad on niivõrd arenenud, et EL-i ambitsioon on taastuvatele energiaallikatele üle minna ilma subsiidiumiteta – turupõhiselt, kus taastuvad energiaallikad konkureerivad võrdsetel alustel. Loomulikult on direktiivides ka muid olulisi tahke nagu üleminek kaugloetavatele arvestitele, loobumine kodutarbijate elektrihindade regulatsioonist, jm, kuid kuna Eesti on elektrituru arengus juba varasemalt liberaalse suuna võtnud ning rakendanud edukalt ka infotehnoloogiat, siis meid need muudatused otseselt ei puuduta.

2018. aasta sündmustest tuleb oluliseks lugeda suvel Riigikogus vastu võetud ja jõustunud elektrituruseadust. Seadus täpsustab nii elektrivõrkude hinnaregulatsiooni, lihtsustab tegevuslubade väljastamist elektritootjatele, jm. Minu hinnangul on siiski kõige olulisem ja positiivsem taastuvatest energiaallikatest ja koostootmise režiimil toodetud elektri toetuskeemi kardinaalne muutmine. Kui varem kehtinud seaduse raames maksti toetust sisuliselt kõikidele tootjatele, sõltumata tootmise liigist või elektri turuhinnast, siis uue skeemi kohaselt analüüsib riik (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) igal aastal kui suur on taastuvate energiaallikate tegelik osakaal meie tootmises ning kui suur on puudujääk seatud eesmärgist. Alles seejärel, kui eesmärk jääb täitmata, kuulutatakse välja vähempakkumine, et puudujääv osa toodetaks parima hinnaga.

Konkurentsiamet on alates eelmise regulatsiooni vastuvõtmisest 2007. aastal juhtinud korduvalt tähelepanu, et vana skeem tekitas olukorra, kus tootjad teenisid liigselt ja tarbijad maksid liiga kõrget taastuenergia tasu. Seega võib täna tõdeda, et uus toetuste skeem on kasulik nii tarbijatele kui ka tootjatele. Viimased taastuenergia oksjonid Euroopas näitavad väga selgelt, et tehnoloogia areng on olnud kiire ning oksjonitel on pakutud taastuenergiat turuhinna põhiselt – ilma subsiidiumiteta. Sama printsiipi rakendades on tarbijal lootust, et meie kõikide poolt tasutav subsiidium tulevikus langeb. Maksame ju kodutarbijatena täna taastuenergia tasu 1,07 senti iga tarbitud kWh kohta ning see on igakuisest elektriarvest märkimisväärne osa. Tootjate osas on positiivne, et turg on avatud kõikidele potentsiaalsetele konkurentidele.

Rääkides veel elektriturust, siis 2018. aasta tõi kaasa elektri tootmise hinna tuntava tõusu. Kui viimase kolme aasta jooksul on elektri börsihind olnud keskmiselt pisut üle 30 euro MWh kohta, siis selle aasta algusest on kuu keskmised hinnad olnud ligi 40 eurot ning isegi üle selle. Nii nagu naftaturu hinnaga, on väga keeruline või isegi võimatu ennustada ka elektri hindade muutust. Meie suurim energiatootja Eesti Energia on näiteks oma viimastes prognoosides prognoosinud, et odava hinna ajastu on läbi ning tulevikus võib meid oodata pigem kallim hind. Kindlasti on Eesti Energial rohkem teadmisi kui tavakodanikul, kuid julgeks siiski üle korrata, et ennustamine on tänamatu tegevus. Meenuvad analoogsed ennustused nafta hinna osas, kus veel 2014. aastal vahetult enne järsku hinnalangust ennustati 200 dollarilist hinda, mis aga 2016. aasta alguses lausa 30 dollarile langes. Ennustuse ja tegelikkuse vahe oli enam kui kuuekordne!

On ju elektri kõrge hind ühele õnn ja teisele õnnetus. Tootjale on kõrgem hind kahtlemata kasulik, kuid meie tarbijatena sooviks soodsama hinnaga elektrit osta. Kõige selle kõrval võib tunda rõõmu, et oleme koos teiste Balti riikidega osa väga hästi toimivast Põhjamaade elektriturust, kus kauba hind kujuneb vastavalt tarbimisele ja pakkumisele. See annab väga selge suuna, et elektri tootmist ei ole vaja subsideerida, vaid hind peab kujunema vaba turu tingimustes. Kui tootmise hind on jõudnud piisavalt kõrgele tasemele, siis on ka soov investeerimiseks.

Gaasi valdkonna üheks olulisemaks sündmuseks on Eesti-Soome vahelise gaasiühenduse *Baltic Connector* ehituse käivitumine. Nimetatud ühenduse rajamisega suureneb mõlema riigi varustuskindlus, kuid lisaks sellele tekib võimalus oluliselt suurema turu käivitamiseks. Kui vaadata analoogseid arenguid elektriturul, siis üks põhjus, miks Balti riikide elektriturg hästi toimib, on liitumine oluliselt suurema Põhjamaade turuga. Suurem turg annab palju paremad kauplemise võimalused ning on selge, et eraldi Eesti või ühine Balti elektriturg ei saaks nõnda hästi toimida. Analoogne eesmärk on kolmel Balti riigil ja Soomel ka gaasi osas – luua toimiv, ilma piirideta regionaalne gaasiturg. Tegemist oleks ka EL-i raames uue lähenemisega, kus eesmärgiks on luua nelja riigi ühine gaasiturg.

Gaasi valdkonnas lõppes ka Euroopa Komisjoni Konkurentsi Peadirektoraadi Gazpromi menetlus. Kuigi erinevate liikmesriikide poolt on tulnud kriitikat, et kohustuste asemel oleks tulnud määrata trahv, siis kõige enam on õpitud kogemusest, et administratiivne monopoli reguleerimine on vaid poolik lahendus ning ükski regulatsioon ei saa asendada vaba konkurentsi. Kõige efektiivsem meede monopoli ohjeldamisel on konkurentsi tekitamine, gaasi sektoris on selleks erinevate tarnevõimaluste loomine. Seda on Balti riigid koos Soomega ka ellu viimas. Konkreetseteks tegevusteks on sealjuures Eesti-Soome ja Poola-Leedu ühenduste ehitamine ning juba 2014. aastast toimib Klaipeda veeldatud maagaasi terminal.

Kokkuvõttes tähistavad kõik neli riiki Soome, Eesti, Läti ja Leedu 100. sünnipäeva ning on rõõm tõdeda, et energeetikasektor on heaks näiteks meie riikide integreerumisest.

Head lugemist soovides

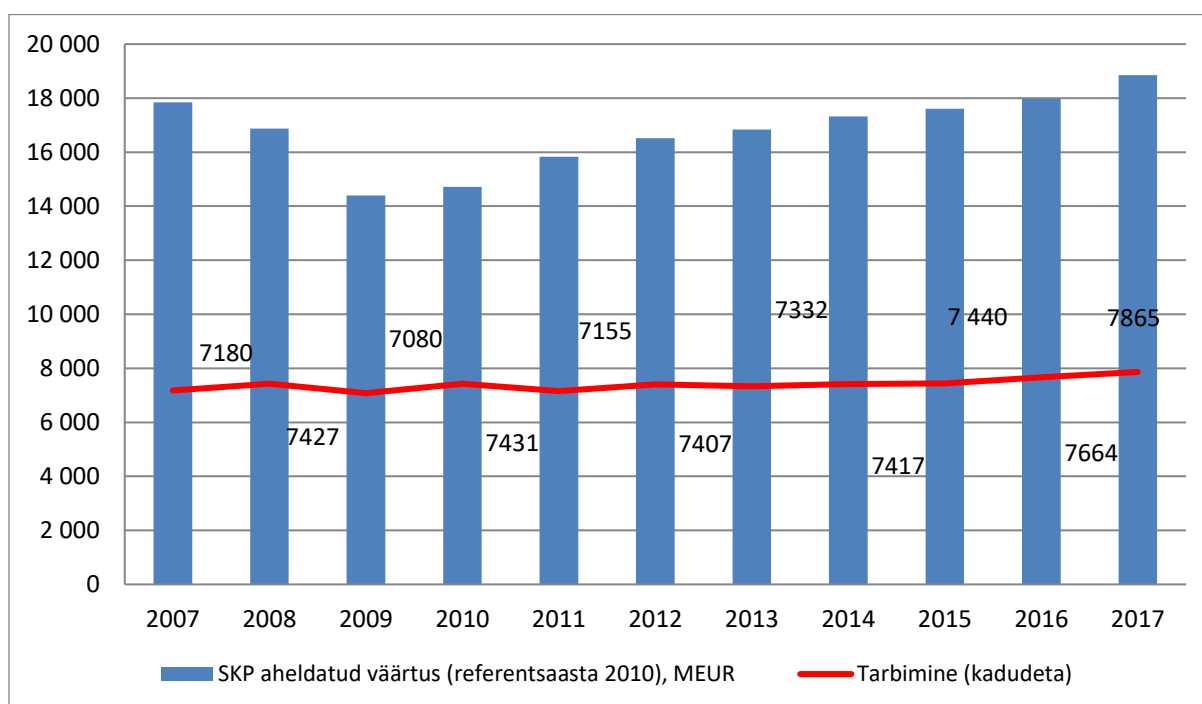
Märt Ots
Konkurentsi ameti peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2017. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

2017. aastal toodeti Eesti elektrisüsteemis elektrienergia 11 234 GWh, imporditi 2 109 GWh ja eksporditi 4 761 GWh. Eesti siseriiklik elektrienergia netotarbimine oli 7 865 GWh (ilma võrgukadudeta). Ettevõtjate ja elanike tarbimisharjumusi iseloomustab hästi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vaheline seos (joonis 1). Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS¹

2017. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 33,20 €/MWh, mis oli 2016. aasta hinnast 0,4% võrra kõrgem. 2017. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 12,39 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2017. aastal elektriturul toimunut käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur, ja 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 403 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa Elektrilevi OÜ (86,6%).

¹ Statistikaamet avaldab 2017. aasta andmed 2018. aasta septembris

2017. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet uued võrguteenuse hinnad nii põhivõrguettevõtjale kui ka suurimale jaotusvõrguettevõtjale. 2017. aasta keskmiseks ülekandetariffiks kujunes 1,05 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,28 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt käsitleb elektrivõrkude regulatsiooni peatükk 2.1.

Piiriülesed küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrianduse ja ülekandeliinide võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud mõningaid muudatusi. 24.07.2015 võeti vastu Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised. Määruse 2015/1222 artikli 20 lõike 2 kohaselt peavad kõik kõnealuse koordineeritud võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad hiljemalt kümme kuud pärast koordineeritud võimsusarvutuse ala määramise ettepaneku heakskiitmist esitama kõnealuse ala jaoks esitama ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku. ACERi otsusega määrati Baltikumi võimsusarvutuse alaks Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola. 19.09.2017 said Balti võimsusarvutuse ala regulaatorid ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku, mis tagastati 12.03.2018 Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjatele muudatuste tegemiseks. 23.05.2018 esitati kõikidele Balti regiooni regulaatoritele muudetud meetodi ettepanek, mille osas peavad regulaatorid tegema otsuse või küsima ACER-ilt otsuse tegemiseks pikendust. Kui kokkulepet ei suudeta saavutada, siis tuleb saata ettepanek ACER-ile otsuse tegemiseks.

18.04.2017 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks piirkondliku lisavõimsuste jagamise reeglite kohta Eesti ja Läti piiril. 17.10.2017 kooskõlastas Konkurentsiamet eelnimetatud lisa. Sisulisi muudatusi võrreldes Regionaalse Lisaga (13.10.2016 kooskõlastus) ei tehtud.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud peatükis 2.1.4.

Elektrienergia varustuskindlus

Eestis oli 2017. aastal oli energiabilanss jätkuvalt positiivne st tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus oli 2017. aasta talvel 1474,29 MW (05.01.2017) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis kasutatavaid installeeritud võimsusi ligi 1800 MW. Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aasta lõpuni. Pärast 2023. aastat on varustuskindlus tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud peatükis 2.3.

1.2 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Eesti maagaasiturul kahanes 2017. aastal tarbitud maagaasi aastane kogus 5% (2016 – 5 482 GWh aastas ja 2017 – 5 198 GWh aastas). Selle põhjuseks oli soojem jaanuar ning üldine gaasitarbimise langus.

2017. aastal sisenes Eesti ülekandevõrku 5 233 GWh maagaasi, millest OAO-lt Gazprom 88% (4 585 GWh) ning Leedu kaudu tarniti (Klaipeda LNG terminalist ja UAB Get Baltic gaasibörsilt) 12% (648 GWh). 2016. aastal toodi Leedust 492 GWh gaasi, mis moodustas 9% Eestisse toodud gaasist. 2017. aastal juurutati GET Baltic gaasibörsil Eesti tarbeks spetsiaalne toode – gaasi üleandmine Eesti virtuaalses kauplemispunktis.

Gaasi tiputarbimise poolest oli viimase kümne aasta suurim 2012. aasta veebruar (59,8 GWh ööpäevas). 2017. aasta talve tiputarbimine oli 41,6 GWh ööpäevas (05.01.2017). Maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Gaasi hulгимүүgi deklareerisid 2017. aastal oma tegevusalaks 11 ettevõtjat. Nendest kolm hulгимүүjat importisid gaasi Eestisse (Eesti Gaas AS – impordi turuosa 88%, Elektrum Eesti OÜ – impordi turuosa 8% ja Eesti Energia AS – impordi turuosa 4%).

Hulгимүүgiga tegelesid 2017. aastal reaalset lisaks importijatele veel neli ettevõtjat (Baltic Energy Partners OÜ, Scener OÜ, Alexela Energia AS ja 220 Energia OÜ). Gaasitegevus puudus 2017. aastal neljal hulгимүүjal.

Suurim hulгимүүja oli Eesti Gaas AS (hulgituru osakaal 2017. aastal oli 67,4%). Suuruselt järgmine oli Eesti Energia AS hulgituru osakaaluga 11,0%. Ülejäänute hulgiturul tegutsenud müüjate osakaal oli alla 10%.

Maagaasiseaduse kohaselt peab ettevõtjal olema gaasi importimiseks kolmandatest riikidest tegevusluba. Majandustegevuse registri järgi on registreeritud viis gaasi impordi tegevusluba (Eesti Gaas AS, Nitrofert AS, Baltic Energy Partners OÜ, Alexela Energia AS ja Verum Plus AG). Euroopa Liidu reeglite kohaselt võib UAB Litgas ja UAB ENERTY gaasi tuua Eestisse Leedu tegevusloa alusel. Eesti Energia AS-il gaasi impordi tegevusluba puudub, kuna ta impordib ainult Euroopa Liidu riikidest (tarned Leedust).

Nitrofert AS on oma tegevuse (väetise tootmise) lõpetanud ja 2017. aastal gaasi ei importinud. Nordic Power Management OÜ pole käesolevaks ajaks gaasi impordi alustanud. Ka UAB Litgas ja UAB ENERTY 2017. aastal gaasi Eestisse ei tarninud.

2017. aastal oli Eesti Gaas AS-i jaeturu turuosa hinnanguliselt 55% (2016. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal 93%). Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 27 gaasi jaemüüjat (7 gaasimüüjat ning 20 võrguettevõtjat).

Täpsemalt on gaasi hulgi- ja jaeturgu kirjeldatud peatükis 4.2.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01.03.2016 on Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses).

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas 2017. aastal muutusi ei toimunud. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturule arengu võtmeküsimusteks on infrastruktuuri investeeringute tegemine [regionaalne veeldatud gaasi (LNG) terminal ning

Eesti ja Soome vaheline ühendus (Balticconnector)], uute tarnijate turule meelitamine, hulgituru aktiveerimine ja gaasi kasutamise languse peatamine.

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud peatükis 3.3.

1.3 Peamised muudatused seadusandluses

Muudatused elektrituruseaduses

09.07.2018 jõustus elektrituruseaduse (ELTS) muudatus. Osad muudatused jõustuvad 01.01.2019.

Tähtsamad elektrituruseaduse muudatused ja täiendused olid alljärgnevad:

- defineeriti suletud jaotusvõrgu ja üliväikese eraldatud võrgu mõisted;
- muudeti ettevõtja teatamis- ja loakohustuste osa elektrienergia müüjana tegutsemisel, mille järgi elektrienergia müüjana tegutsemiseks peab ettevõtja esitama majandustegevuse registrile majandustegevusteate;
- leevendati väiketootjatele esitatavaid nõuded, et soodustada elektri väiketootmist kuni 200-kilovattise nimivõimsusega tootmiseseadmetega. Näiteks puudub neil edaspidi aktsia- või osakapitalinõue 31 950 eurot, mis võimaldab piiratud võimsusega seadmetega elektrit toota ka näiteks korteriühistutel;
- leevendati elektriijaama ja tarbija vahel otseliini rajamise kriteeriume. Muudatused loovad paindlikuma võimaluse rajada kuni 6 kilomeetri pikkune otseliin, mis soodustab investeringuid energiamahukatesse tootmistesse. Kuni 500 kW-se tootmiseseadmega ühendatud otseliini valdajal kaob ära ka otseliini loakohustus;
- sätestati senisest täpsemad võrgutasude metoodika koostamise alused. Seni puudusid seaduses detailsed kriteeriumid näiteks põhivara kulumi arvestusele, samuti võrguteenuse osutamise mitteseotud kulude – näiteks trahvid ja viivised, sponsorlus, kingitused, annetused – võrguteenuse hinda lülitamise keeld. Riigi üldise energiatõhususkohustuse täitmisel võimaldatakse edaspidi arvesse võtta ka juriidiliste isikute, milles riigil on enamusotsustusõigus, poolt tehtud energiatõhususega seonduvaid tegevusi;
- muudeti taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia toetusskeemi põhimõtteid. Kaotati ära uutele taastuvelektri tootjatele seni makstav toetus iga toodetud energiaühiku kohta ning see asendati oksjonipõhise toetussüsteemiga. Eesmärk oli muuta toetusskeem tarbijale vähem koormavaks, sidudes toetuste maksmine riigi võetud taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärgiga ning toetuse saamine vähempakkumise võitmisega. Lisati erand väiketootjatele – oksjoni korras makstakse toetust tootjatele, mille elektriline võimsus on suurem kui 50 kW ja väiksem kui 1 MW eesmärgiga suurendada sellist tootmiseseadet kasutavate tootjate iga-aastast elektrienergia tootmist aastatel 2019–2021 5 GWh võrra;
- sätestati süsteemihaldurile kohustus välja töötada ja esitada Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika;
- täpsustati võrgu omaniku ja võrguettevõtja õigusi ja kohustusi võrgu üleandmisel võrguettevõtjale.

Muudatused maagaasiseaduses

Tähtsamad 2017. aasta maagaasiseaduse muudatused ja täiendused olid alljärgnevad:

- laiendati maagaasiseaduse nõudeid ka biometaani, biomassist saadava gaasi ja muud liiki gaasi kohta, kui need vastavad gaasi kvaliteedinõuetele ning neid saab tehniliselt ja ohutult sisestada gaasivõrku ja selle kaudu edastada;
- defineeriti eraldatud võrgu, biometaani ja tootjapaigaldise mõisted;
- täpsustati gaasi impordi mõistet, mis seoti gaasi vabasse ringlusse lubamise tolliprotseduuriga;
- täpsustati ülekandevõrguga teostatavate ülekande ja jaotamise mõisteid;
- täpsustati varustuskindluse tagamiseks vajalike gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete rakendamise protseduuri;
- kehtestati, et müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest;
- kehtestati gaasituru toimimise võrgueeskiri valdkonna eest vastutava ministri määrusega;
- kehtestati päritolutunnistuste haldamise elektroonilise andmebaasi regulatsioon;
- võeti seadusest välja nõue süsteemihalduri võrdse kohtlemise kava koostamise ja selle esitamise kohta Konkurentsiametile;
- täpsustati, et süsteemihaldur võib bilansigaasi ja tasakaalustamisgaasi osta ja müüa ilma tegevusloata;
- täiendati võrguga liitumise regulatsiooni tootjapaigaldise mõistega;
- täiendati hädaolukorra seaduse kohase elutähtsa teenuse osutaja mõistet ülekandeteenuse osutajaga;
- täiendati võrguteenuse hinna kujundamist uue kuluartikliga - võrguteenuse osutamisel kasutatud gaasi ostmise põhjendatud kulud;
- sätestati, et kui hinnataotluse esemeks on võrguteenuse hinna muutmine võrguettevõtjale muutunud ostetava gaasi ülekande- või jaotamisteenus hinna tõttu, teeb Konkurentsiamet võrguteenuse hinna kooskõlastamise kohta otsuse kümne tööpäeva jooksul alates nõuetekohase taotluse esitamisest;
- kehtestati, et võrguettevõtja peab tagama alates 01.01.2020, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni;
- sätestati gaasivarude haldamise, kasutamise ja kulude kandmise regulatsioon;
- tehti muudatusi ettevõtja teatamis- ja loakohustuste osas, mille tähtsamaks muudatusel oli, et gaasi müüjana tegutsemiseks (siseriiklikult) peab ettevõtja esitama majandustegevuse registrile majandustegevusteate;
- riikliku järelevalve erimeetmed viidi maagaasiseadusest välja ning edaspidi rakendatakse neid korrakaitseaduse kohaselt.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrkude regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse põhjal läbi põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamisel järgis Konkurentsiamet lisaks ELTS-is toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris tehtud otsuses.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk jääb monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Vastavalt elektriturseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et

näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel <https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>

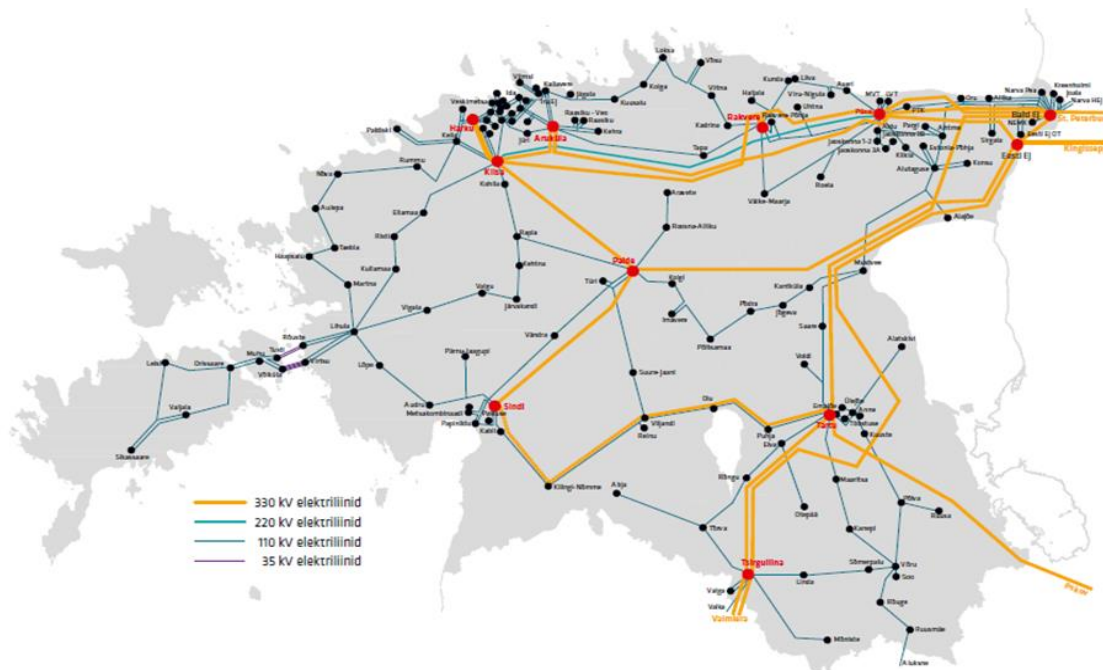
Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (elektrituruseadus § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiga seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud ELTS § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

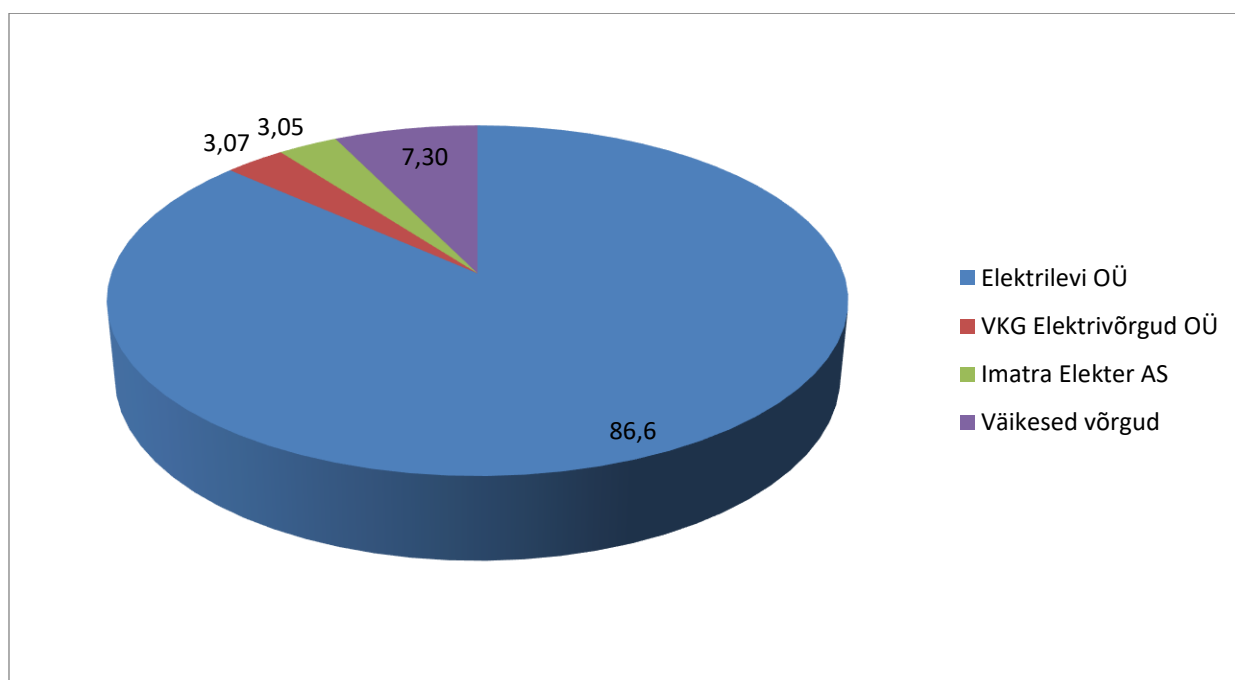
Eesti elektrisüsteem kuulub suurde sünkroonselt töötavasse ühendüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluliine pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast St. Peterburgi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kaks 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera vahel). Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 403 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on ettevõtjate turuosad aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügituruosad 2017. aastal olid 7 165 GWh, ettevõtja turuosad olid müügituru alusel 86,6%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügituruosad 253,6 GWh ja turuosad 3,07% ja Imatra Elekter AS, müügituruosad 252,2 GWh ja turuosad 3,05%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu müügituruosad kokku olid 606 GWh, mis teeb nende turuosaks 7,3%. Neist suurimad on AS Loo Elekter, TS Energia OÜ ja AS Sillamäe SEJ. Eesti hinnaregulatsiooni eripäraks on suur arv väikeseid jaotusvõrguettevõtjaid. Jaotusvõrkude turuosad on kajastatud joonisel 3.

Joonis 3. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2017. aastal. Allikas: Konkurentsiamet

Bilansiteenused **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)**

ELTS-i ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<https://elering.ee/elektrituru-kasiraamat-2017/4-bilansihaldus/44-bilansienergia-ost-ja-muuk-ja-bilansienergia>).

Alates 01.01.2017 on kõik tarbimiskohad varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus toimub *on-line* põhimõttel. Bilansi selgitamiseks vajalikud mõõdetud tärned kogutakse mõõtepunktidest, mille edastavad Andmelattu kõik Eestis tegutsevad võrguettevõtjad.

Alates 01.01.2018 rakendatakse Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteemides koordineeritud bilansijuhtimist. Eestit, Lätit ja Leedut vaadeldakse ühtse bilansipiirkonnana ning üks Balti süsteemihalduritest vastutab kogu Baltikumi summaarse bilansi tasakaalustamise eest. Koordineeritud bilansipiirkonna eesmärgiks on suurendada elektrisüsteemi juhtimise kuluefektiivsust sh vähendada Baltikumi süsteemivälist eabilanssi

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdüd elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit.

Elektrivarustuse kvaliteet **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)**

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkeliste ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektrioteid on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektrioteid on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni.

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18300>. Konkurentsiamet analüüsib ning võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Põhivõrgu elektrivarustuse kvaliteet

Konkurentsiamet teostas 2016. aastal analüüsi² põhivõrguettevõtja elektrivarustuse kvaliteedi osas. Konkurentsiamet analüüsis siseriiklike ja piiriüleste ühenduste töökindlust ning andis soovitusel seadusandluse täiendamiseks. Analüüsi läbiviimise ajal ei sisaldanud õigusaktid otsest nõuet tagada piiriüleste ühenduste puhul teatavat kvaliteeti. Piiriüleste ühendustena vaadeldi Eesti ja Soome vahelisi alalisvooluühendusi EstLink 1 ja EstLink 2 ning Eesti ja Läti vahelisi vahelduvvooluühendusi L354 Tsirguliina-Valmiera ja L301 Tartu-Valmiera. Varasemalt on amet juhtinud tähelepanu, et kehtivas seadusandluses ei ole sätestatud piiriüleste alalisvooluühenduste kvaliteedinõudeid ning soovitavad sätestada alalisvooluühendusi puudutavad tehnilised nõuded.

² Avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=28721>

Elering AS-i siseriiklikud võrguteenuse kvaliteediindikaatorid näitavad, et perioodil 2014-2015 on ettevõtja elektrivõrgus rikkeliste katkestuste arv võrreldes eelnevate aastatega vähenenud. Rikkeliste katkestuste näitajad on languse trendis, mis tähendab, et elektrivõrk toimib paremini. Samas on suurenenud plaaniliste katkestuste näitajad, mis näitab, et elektrivõrgus on kulunud remondile ja hooldusele rohkem aega, mis on nõudnud pikemat plaanilise katkestuse kestust.

EstLink 1 ja EstLink 2 ühenduste näitajad on paranenud, tõusnud on kasutustundide arv, tehniline töövalmidus ja esinenud vähem katkestusi. Samuti on nende ühenduste näitajad veidi paremad teiste samalaadsete ühenduste keskmisest näitajast. Tsirguliina-Valmiera ja Tartu-Valmiera ühenduste kasutustundide arv on samuti tõusnud. Tsirguliina-Valmiera liini tehniline töökindlus on langenud, kuid Tartu-Valmiera tehniline töövalmidus on tõusnud.

Analüüsi tulemusena soovitas Konkurentsiamet täiendada seadusandlust piiriüleseid alalisvooluühendusi puudutavate tehniliste nõuetega. Lisaks soovitas amet Elering AS-il avaldada igal aastal statistika piiriülese alalisvoolu- ja vahelduvvooluühenduste näitajate osas, sh kasutamine energia ülekandes, tehniline töövalmidus, plaaniline katkestus, rikkeline katkestus.

Võimsuse jaotamise forvardturu analüüs ja hinnang

Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2016/1719, 26.september 2016, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri, artikkel 30 lõike 3 kohaselt peavad pakkumispirkonna piiri pädevad reguleerivad asutused tegema hindamise, millega tehakse kindlaks, kas elektri forvardturul on piisavalt riskimaandamise võimalusi asjaomaste pakkumispirkondade jaoks.

Määrusekohane hindamine peab hõlmama vähemalt järgmisi aspekte:

- a) konsulteerimine turuosalistega selle üle, millised on nende riskimaandamise vajadused vaadeldava pakkumispirkonna piiridel;
- b) hinnang.

2017. aastal viis Konkurentsiamet läbi analüüsi, kus uuriti elektri hulгимүүгитurgude toimimist tuginedes järgmistele läbipaistvatele kriteeriumidele:

- a) analüüs selle kohta, kas tooted või toodete kogum, mida pakutakse forvardturul, annab kaitse vaadeldava pakkumispirkonna järgmise päeva hinna kõikumuse eest. Sobivaks kaitseks järgmise päeva hinna muutumise riski eest loetakse selliseid tooteid või tootekogumeid, mille puhul vaadeldava pakkumispirkonna järgmise päeva hind on piisavalt seotud alushinnaga, millega toodete eest arveldatakse;
- b) analüüs selle kohta, kas forvardturgudel pakutavad tooted või tootekogumid on tõhusad. Sel eesmärgil tuleb hinnata vähemalt järgmisi näitajaid:
 - i) kauplemisshorisont;
 - ii) ostu- ja müügihinna vahe;
 - iii) kaubeldava mahu ja tegeliku tarbimise vahekord;
 - iv) täitmata tehingute ja tegeliku tarbimise vahekord.

Kui analüüsi hindamine näitab, et ühes või mitmes pakkumispirkonnas ei ole piisavalt riskimaandamise võimalusi, peab pädev reguleeriv asutus nõudma, et asjaomased põhivõrguettevõtjad:

- a) annaksid välja pikaajalisi ülekandeõigusi või
- b) teeksid kindlaks, kas on tehtud kättesaadavaks muid pikaajalisi piirkonnaüleseid riskimaandamistooteid elektri hulгимүүгитurgude toimimise toetuseks.

Analüüsis hinnati kas Eesti elektri forvardturul on piisavalt riskimaandamise võimalusi Eesti pakkumispäikonna jaoks. Analüüsis kasutati piirnevate pakkumispäikondade – Soome (HEL) ja Läti (RIG) andmeid. Analüüsis oli ajaperioodiks 02.01.2013 kuni 30.11.2016.

Olukord forvardturul

Eesti ja Soome piiril hetkel süsteemihaldurite poolt pakutavat riskimaandamise instrumenti ei eksisteeri. Eesti pakkumispäikonna hinnariske saab maandada kas Nasdaq OMX Commodities turul EPAD-ide (*Electricity Price Area Difference*) abil või kahepoolsete lepingutega (OTC – *Over The Counter*). Kuna EPAD-iga kaasnevad kulud (Nasdaq teenustasud, kõrged tagatised, samuti lai ostu- ja müügihindade vahe Balti EPAD-ide puhul), eelistavad turuosalisel Baltikumi väikeste mahtude juures pigem kahepoolseid lepinguid kasutades EPAD-e referentsiks. Elering AS hinnagul on Nasdaq EPAD turuosa OTC-ga võrreldes vaid 20%.

Pakkumispäikonna EPAD on puhtalt finantsinstrument ja see ei ole seotud tegeliku füüsilise ülekandevõimsusega - EPAD seob omavahel Nord Pool süsteemihinna ja Nord Pool konkreetse pakkumispäikonna hinna. Ostes nii süsteemihinnaga seotud finantsinstrumendi (millega fikseeritakse elektri hind süsteemihinna vastu) kui ka pakkumispäikonna EPAD-i on võimalik maandada ülekanderisk.

Eesti ja Läti piiril toimub limiteeritud füüsiliste ülekandevõimsuste (PTR-L – *Physical Transmission Rights - Limited*) oksjon, mida korraldavad Eesti ja Läti süsteemihaldur. Eesti-Läti piiril on alates 2014. aastast Eesti süsteemihalduri Elering AS ja Läti süsteemihalduri AS Augstsprieguma tikls (AST) koostöös pakutud piiriülest riskimaandamise instrumenti PTR-L nii aastase, kuise, kui viimastel aastatel ka kvartaalse tootena. PTR-L erineb tavalisest PTR-ist oma limiteerivate tingimuste poolest. Limiteeritud tingimused võimaldavad oksjonil osaleda vaid Nord Pool elektribörsil Baltikumi mõnes pakkumispäikonnas turuosalisena registreerunud kauplejal, mille läbi piiratakse spekulantide osalemist oksjonitel. Teiseks ei ole võimalik PTR-L võimsust füüsilise võimsusena kasutada, vaid kehtib kohustus toode põhivõrguettevõtjatele tagasi müüa. Tagasimüügi hind on seotud Eesti pakkumispäikondade hinnavahega. Kuna PTR-L lepingute täitmiseks füüsiliselt võimsust nomineerida ei ole võimalik, siis tagab vastav lahendus maksimaalse ülekandevõimsuse jaotamise järgmise päeva turul.

Lisaks on Nasdaq OMX Commodities turul noteeritud ka Läti EPAD-id (EPAD RIG).

Analüüsi tulemused ja järeldused

- EPAD tehingute kogused kalendriaastate lõikes on kasvava trendiga. Seda kasvu veab Helsingi pakkumispäikond. Tallinna ja Riia pakkumispäikondade EPAD kogused on väga väikesed ja volatiilsed. Selget trendi pole veel välja kujunenud.
- Summaarsed EPAD tehingute koguste osakaal Eesti, Läti ja Soome kogutarbimises on kasvanud 7,3%-lt (2013) 13,7%-ni – seega ligi kahekordseks.
- Koguste analüüsist saab järeldada, et kõige olulisemaks riskimaandamise tooteks on erineva kauplemishorisonidiga Helsingi pakkumispäikonna tooted (HEL EPAD). Tänu väga väikesele ülekoormusele Eesti – Soome piiril ning põhivõrguettevõtjate poolt PTR-L võimsuse jaotusele Eesti – Läti piiril on turuosalisel võimalised riske maandama nii Eesti, Läti kui ka Soome pakkumispäikonnas.
- Avatud huvi analüüs näitab, et turuosaliste huvi EPAD tehingute vastu on olnud perioodil 2013 kuni 2016 stabiilne.

- Avatud huvi analüüs toetab turuosaliste seisukohta, et kõige olulisemaks riskimaandamise tooteks on erineva kauplemishorisonidiga Helsingi pakkumispirkonna tooted (HEL EPAD).
- Riskimaandamistoodete turu väikesest likviidsusest tulenevalt sai ainult 42% tehingute puhul hinnata ostu- ja müügihinna vahet.
- Keskmiste näitajate alusel on Soome pakkumispirkonna EPAD-ide ostu- ja müügihinna vahe turuosaliste poolt vastuvõetaval tasemel alla 1 EUR/MWh. Eesti pakkumispirkonnas on vahe üle 2 EUR/MWh ja Läti pakkumispirkonnas on vahe üle 5 EUR/MWh. See toob kaasa Eesti ja Läti riskimaandamisinstrumentide vähese kasutamise, mis on aga suurte hinnavahede tekkimise fundamentaalseks põhjuseks. Tekkinud on omamoodi surnud ring, millest väljumiseks on vaja suure turutegija panustamist nendesse turgudesse.
- Suurimate ostu- ja müügihindade vahede analüüs näitab, et riskimaandamistoodete turuhinnad on väga volatiilsed, mis raskendab nende kasutamist riskide maandamisel.
- Eesti ja Soome pakkumispirkondade EPAD-id on korrelatsiooni vaatepunktist vaadatuna võrdväärised.
- Läti pakkumispirkonna EPAD-id ei taga mõistlikku riskimaandust, sest nende korrelatsioon tegelike hindadega on nõrk.
- Ajalooliselt on turuosalised harjunud kasutama Soome pakkumispirkonna EPAD-e, mida kannustab ka asjaolu, et viimasel paaril aastal on ülekoormus Eesti – Soome piiril olnud väga väike. See pärsib Eesti pakkumispirkonna EPAD-ide likviidsust.

Kokkuvõtvalt jõudis Konkurentsiamet järeldusele, et piirkonnas on piisavalt riskimaandamise võimalusi ja uusi instrumente pole põhivõrguettevõtjal vaja välja anda.

Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2016/1719 artikkel 30 lõike 8 kohaselt peavad pakkumispirkonna piiri põhivõrguettevõtjate ühisel taotlusel või pädevate reguleerivate asutuste omal algatusel tegema pakkumispirkonna piiri pädevad reguleerivad asutused vähemalt kord nelja aasta järel määrusekohase hindamise koos koostööametiga.

Liitumistele kuluv aeg

Tulenevalt ELTS § 93 lõikest 1 teostab Konkurentsiamet riiklikku järelevalvet ELTS-i ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle. ELTS § 93 lg 6 p 19 kohaselt jälgib Konkurentsiamet, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks.

Konkurentsiamet viis läbi analüüsi, mille eesmärk oli teha kindlaks, kas tarbijate liitumisel võrguettevõtja võrguga on mingeid objektiivseid takistusi, mille kõrvaldamisel saaks kiirendada liitumisele kuluvat aega. Kui ettevõtjatelt saadud tulemused näitavad, et liitumised on kestnud „oodatust kauem“, tuleb välja selgitada, mis on liitumiste venimise peamiseks põhjustajaks.

Hinnangute andmisel tuli arvestada nii võrguettevõtja lõpptarbijate osakaaluga (võrgu mastaapsusest tulenevate eripäradega) kui ka võrguspetsiifika iseärasusi (nt väikestel jaotuvõrguettevõtjatel on väljakujunenud väikevõrk, kus ühenduse loomine on puht pragmaatilistel põhjustel väga kiire)

Lähtudes ELTS eesmärgist ja küsimustikust tulenevatest vastustest, otsitakse analüüsis vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Kui palju kulub ettevõtjatel aega võrguühenduse loomiseks?
2. Mis oli peamine ajakulu faktor võrguühenduse loomisel?
3. Kas on vaja võtta tarvitusele meetmeid tarbijate/tootjate liitumiseks kuluva aja lühendamiseks? Kui jah, siis mil viisil saab Konkurentsiamet (ELTS alusel) ettevõtjaid kuidagi suunata või vajadusel survestada?
4. Teiste riikide kogemused ja võrreldavatus Eestiga.

Kokkuvõttes olid vastused järgmised:

1. Kui palju kulub ettevõtjatel aega võrguühenduse loomiseks?
 Jaotusvõrguettevõtjad on väga erineva võrgu territoriaalse suuruse, lõpptarbijatени (tootjateni) väljaehitatud võrguosa mahu ja töötajaskonna poolest. Suure võrgu haldamine ja arendamine nõuab ettevõtjalt hoopis teistsugust lähenemist – vaja on teistsuguseid töökorralduslikke hoobasid, mis põhjustavad teatavat lisanduvat ajakulu. Samas on suurel jaotusvõrguettevõtjal rohkem olemasolevaid ressursse ja olemasolevate (liitumiseks vajaminevate) tarvikute ja personali (sh lepinguliste allhankijate) hulk on ka suurem.
Elektrilevi OÜ on kõige suurem võrguettevõtja, mistõttu on ka uute liitumiste arv kõige suurem. Kõige suurema liitumiste arvuga sektoris (madalpingel kuni 63 A, hajapiirkonnas) on ca kolmveerand liitumisi toimunud kiiremini kui 30 päeva jooksul. Teistel jaotusvõrguettevõtjatel jääb see keskmiselt vahemikku 15-30 päeva.
Elering AS-i puhul on tegemist ülekandevõrgu omanikuga, mistõttu tuleb liitumisele kuluvat aega hinnata teiste kriteeriumitega kui jaotusvõrguettevõtjate puhul. Ülekandevõrgu liitumiseks vajaminevad elektripaigaldised (nt jõutrafo) on reeglina „rätsepatöö“ ja need elektripaigaldised ei seisa reeglina laoplatsil jõude, vaid tellitakse vastavalt liitmisest tulenevale võimsusvajadusele.
 Liitumised saavad toimuda vaid 110 kV või 330 kV ühendustel.
 330 kV pingel on viimase 5 aasta jooksul liitunud üldsummas vaid 2 tarbijat ja 3 tootjat.
 110 kV pingel on liitujaid rohkem: keskmiselt 3-4 tarbijat aastas (5 aasta jooksul $\Sigma 17$) ja keskmiselt 2 tootjat aastas (5 aasta jooksul $\Sigma 11$). Üsna ootuspäraselt on nii tootjate kui tarbijate liitumistele kulunud keskmine aeg üle aasta – maksimaalselt võttis üks tarbija liitumine aega 2,1 aastat ja tootjate liitumine 1,2 aastat.
 Kõikide võrguettevõtjate lõikes on näha, et enamus liitumisi toimub mõistliku ajavahemiku jooksul, mistõttu ei ole alust arvata, et võrguettevõtja venitab tahtlikult (või tegevusetusest) liitumistega.
2. Mis oli peamine ajakulu faktor võrguühenduse loomisel?
 Valdavalt oli peamiseks ajakulu faktoriks liitumispunkti väljaehitamisega seonduv (enamuse sellest ehitustöödele), kuid üksnes keskpinge liitumistes osutus määravamaks ajafaktoriks eksklusiivsete elektripaigaldiste tellimine (nt jõutrafo, vms soetamine). Kuigi ka Elering AS-il kulus aeg valdavalt liitumispunkti väljaehitamine, siis märgatav osa (4-6 kuud) kulus ka hinnadokumentatsiooni ja lähteülesande koostamisele.
3. Kas on vaja võtta tarvitusele meetmeid tarbijate/tootjate liitumiseks kuluva aja lühendamiseks? Kui jah, siis mil viisil saab Konkurentsiamet (ELTS alusel) ettevõtjaid kuidagi survestada?
 Analüüsi tulemusel selgus, et ei ole vajadust võtta kasutusele täiendavaid sunnimeetmeid ega survestada ettevõtjaid liitumisprotsessi kiirendamiseks.

4. Teiste riikide kogemused ja võrreldavatus Eestiga.
Võrdlus teiste riikidega näitas, et ka teistel riikidel kulub liitumiseks keskmiselt 15-30 päeva.

Lõpphinnang:

Võttes aluseks võrguettevõtjate poolt esitatud andmed, selgub, et võrguühenduse loomise kiirus (liitumine) jääb oma tempo osas võrdväärseks teistes riikides kulunud ajaga. Analüüsist ei tulene mitte ühtegi põhjendamata ajakulu faktorit, mille ärajätmisel või lühendamisel saaks võrguettevõtja olulisel määral oma tegevusi kiirendada.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud ELTS § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetele vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 2 on toodud Elering AS poolt esitatud andmed aastatel 2014-2017 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 2. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2014	Katkestuse kestus (tunnid), 2015	Katkestuse kestus (tunnid), 2016	Katkestuse kestus (tunnid), 2017
L301 Tartu - Valmiera	504,4	253,88	159,45	227,09
L354 Tsirguliina - Valmiera	608,03	856,27	49,91	106
L358 Tartu - Pihkva	206,62	366,53	328,75	3312,18
L373 Eesti EJ - Kingissepp	2076,83	1260,48	732,25	86,08
L374 Balti AJ - Leningradskaja	1883,32	4629,65	1302,73	355,02
L677 Tsirguliina - Valka	999,05	309,12	226	1134,28
L683 Ruusmäe - Aluksne	2449,92	959,47	575,85	203,02
LN3	0	0	0	7,01
Kokku	8728,17	8635,40	3374,95	5430,68
s.h. naabersüsteemide tellimus	7613,15	7561,75	2862,22	5038,22

Tabelist 2 selgub, et 2014. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 8728,17 tunnil, 2015. aastal 8635,4 tunnil, 2016. aastal 3374,98 tunnil ja 2017. aastal 5430,68

tunnil. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

ELTS-ist lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2017. aastal 34 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teise võrguettevõtja taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja peab põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist, viidates keeldumise õiguslikule alusele ning teavitades ka Konkurentsiametit.

Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud.

Lisaks kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodid:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks lubab ka tootjatel võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust senirakendatud.

Elektri võrgutasud

ELTS sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;

- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

ELTS § 72 lõike 4 kohaselt on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Esitatud andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda tabelite täitmist. Konkurentsiametil on seaduse alusel õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on ametil õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumente koopiaid. Seni ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust ELTS § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud vastavad seadusele. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus seada pikaajalisi seada eesmärgesid, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, vaatab Konkurentsiamet hinnamenetluse käigus üle võrguettevõtja investeeringud

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel metoodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne meetodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid niivõrd, kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruuses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr

838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitismehhanismist³. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitismehhanismist tulenevaid kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel. Alates 01.07.2014 alustas põhivõrguettevõtja ülekandevõimsuste tulude kogumist võimsuste säilitamiseks ja suurendamiseks.

06.07.2017 kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS-le uued võrgutasud, mis veidi alanesid. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel.

Tabel 3. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2017. aastal.

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,05
Jaotusvõrgud*	34	5,28

Märkused: *Elektrilevi OÜ kui suurima turuosaga ettevõtja võrguteenuse hind – elektrienergia edastamine madalpingel liitumispunktis kuni 63 A ja jaotatud võrguteenuse ostul.

Elektrilevi OÜ võrgutasude vähendamine

2015. aastal leidis Konkurentsiamet pärast Elektrilevi OÜ 2014. aasta auditeeritud majandusaasta aruandes toodud andmete analüüsimist, et ettevõtte võrgutasude arvutamise aluseks olevad kulud ja tulukus võivad edaspidi enam mitte olla kooskõlas ELTS-i põhimõtetega. Sellest lähtudes ja võttes arvesse Elektrilevi OÜ võrgutasude arvutamise aluseks olevate kulude ja tulukuse võimalikku vähenemist 2017. aastal, alustas Konkurentsiamet 25.11.2015 järelevalvemenetlust ettevõtte võrgutasude ELTS-iga vastavusse viimiseks.

2016. aasta lõpus tehti Elektrilevi OÜ-le ettekirjutus, sest amet tuvastas, et ettevõtja rakendatavad võrgutasud ei ole kulupõhised. Konkurentsiamet nõudis ettevõtjalt võrgutasude langetamist 6,7% võrra. Keskmisele kodutarbijale tähendanuks see elektri lõpphinna langemist 3,6%, arvestades, et võrgutasud moodustavad lõpphinnast umbes poole.

Peamiseks võrguteenuse hinna languse põhjuseks on võrgukadude vähenemine. Ettevõtja võrgukaod on vähenenud 4,5%-ni. Seda on oluliselt mõjutanud ka kaugloetavatele arvestitele üleminek. Samuti mõjutas hinna langust kadude elektri hinna vähenemine, sest võrreldes

³ Inglise keelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud ka lühend *ITC*.

eelnevate aastatega on elektri börsihind oluliselt langenud. Lisaks on langenud intressimäärad, mis on aluseks ettevõtja poolt teenitava kasumi arvutamisel.

Elektrilevi OÜ esitas 13.02.2017 ametile võrgutasude alandamise taotluse. Konkurentsiamet kooskõlastas 16.03.2017. aastal ettevõtja võrgutasud, mis olid kooskõlas elektrituruseadusega ning millega säästetakse tarbijatele ligikaudu 18,5 miljonit eurot.

Imatra Elekter AS võrgutasud

2017. aasta alguses algatas Konkurentsiamet Imatra Elekter AS võrgutasude osas järelevalvemenetluse. Konkurentsiamet leidis järelevalvemenetluse käigus, et Imatra Elekter AS-i võrgutasude aluseks olevad kulud ja tulukus ei vasta ELTS-ile. Imatra Elekter AS esitas 15.09.2017 võrgutasude vähendamise taotluse. Konkurentsiamet kooskõlastas 28.09.2017 ettevõtja võrgutasud, mis olid kooskõlas ELTS-iga, võrgutasude keskmine langus oli 12,7%.

VKG Elektrivõrgud OÜ võrgutasud

2016. aasta lõpus alustas Konkurentsiamet VKG Elektrivõrgud OÜ võrgutasude osas järelevalvemenetluse. Konkurentsiamet leidis järelevalvemenetluse käigus, et võrguettevõtja võrgutasude aluseks olevad kulud ja tulukus ei vasta ELTS-ile. VKG Elektrivõrgud OÜ esitas 11.05.2017 võrgutasude vähendamise taotluse. Konkurentsiamet kooskõlastas 29.05.2017 ettevõtja võrgutasud, mis olid kooskõlas ELTS-iga, võrgutasude keskmine langus oli 10%.

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud ELTS § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel meetodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks.“ Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika“ 26.06.2015. aastal ja Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused 10.03.2015. aastal.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 4. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 4. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 4. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga, kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning kaks alalisvooluühendust Soomega (350 MW ja 650 MW)). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutemperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

2017. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 613 MVA (kui Eesti ja Läti vahel ei toimu elektrienergia kauplemist), Lõuna -Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 391 MVA, Läti-suunalise ühenduse tipuvõimsus 816 MVA ning Soome-suunalise ühenduse tipuvõimsus 1048 MVA.

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

Balti vaheliste ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuste peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjoni võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeerimisotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt anname ülevaade Baltikumi vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest.

Ülekandevõimsuste jaotamine ja arvutamine ning ülekoormuse juhtimine Balti riikides alates 01.01.2016

11.09.2015 sõlmisid Balti süsteemihaldurid ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. Elektrikaubanduse võimsusest Balti riikides jaotatakse ainult kasutades kaudset (inglise keeles *implicit*) oksjonit. Elektrikaubandus Balti riikide ja kolmandate riikide vahel toimub võimsuse optimeerimise meetodil suunal Leedu-Valgevene ja Leedu-Venemaa. Minimaalse kaubandusliku võimsuse piir on 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur, hoides täiendavalt 100 MW sekundaarset reservi lisaks avariireservidele. Uutes reeglites on võetud arvesse uutest Leedu ja Poola ning Leedu ja Rootsi ühendustest tulenevaid muutusi elektrisüsteemi funktsioneerimises (võimsused vaadatakse iga aasta üle ja sõlmitakse vastavad kokkulepped). 08.10.2015 Balti regulaatorid kiitsid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid ning Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016.

10.07.2015 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks, mis sätestab pikaajalise ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de⁴ jaotamise reeglid Eesti ja Läti piiril alates 01.01.2016. Eesti süsteemihaldur ja Läti süsteemihaldur vaatasid Euroopa elektri võrgueeskirjade arenguid järgides PTR reeglid üle ning otsustasid asendada need EU HAR-i⁵ (eesti keeles forvard võimsuse jaotamisreeglid) ja Regionaalse Lisaga. Konkurentsiamet kooskõlastas forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015.

15.07.2016 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks eelnimetatud pikaajalise Eesti ja Läti piiri ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de jaotamise reeglite muudatused (EU HAR ja Regionaalne Lisa). Muudatused tulenesid Euroopa Liidu määrusest nr 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri. Mõju avaldasid ka automatiseeritud veebipõhise rakenduse arendused ja nende kasutamine. Konkurentsiamet kooskõlastas muudatused 02.09.2016 ja 13.10.2016. Uus EU HAR ja Regionaalne lisa rakendus 01.01.2017.

18.04.2017 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks piirkondliku lisa Eesti ja Läti piiri jaoks. 17.10.2017 kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti ja Läti piirkondliku lisa, kuna

⁴ (inglise keeles *physical transmission rights* tähendus on õigus füüsiliseks ülekandeks. Tekstis on kasutusel inglise keelne lühend PTR)

⁵ inglise keeles *Allocation Rules for Forward Capacity Allocation*

muudetud oli lausete ehitust ja artiklite ning lausete järjekorda. Sisulisi muudatusi võrreldes Regionaalse Lisaga (13.10.2016 kooskõlastus) ei ole tehtud.

24.07.2015 võeti vastu Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised. Määruse 2015/1222 artikli 20 lõike 2 kohaselt, hiljemalt kümme kuud pärast koordineeritud võimsusarvutuse ala määramise ettepaneku heakskiitmist kooskõlas artikli 15 lõikega 1 peavad kõik kõnealuse koordineeritud võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad esitama ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku kõnealuse ala jaoks. ACERi otsusega määrati Baltikumi võimsusarvutuse alaks Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola. Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused said ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku kätte 19.09.2017, seega meetodi ettepaneku osas pidu dokument olema heaks kiidetud või nõudma muudatusi hiljemalt 19.03.2018. 12.03.2018 leppisid kõik Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused kokku, et Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad peavad muutma meetodi ettepanekut. 23.05.2018 kõik Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad esitasid kõikidele Balti võimsusarvutuse ala reguleerivatele asutustele muudetud meetodi ettepaneku, mille osas Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused peavad tegema otsuse või küsima ACER-ilt otsuse tegemiseks pikendust või kui kokkulepet ei suuteta saavutada, siis tuleb saata ettepanek ACER-ile otsuse tegemiseks.

Süsteemihaldurite poolt arvatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad NP veebileheküljel. Lisaks leiab NP veebileheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebileheküljel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on veebileheküljel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma veebileheküljel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2017 kuni 30.06.2018 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 1.07.2017 – 30.06.2018 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 5 294 333 eurot. Sellest 338 993 eurot kasutati Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ning ülejäänud osa 4 955 340 eurot kasutatakse sama määruse artikli 16 punkt 6b kohaselt ülekandevõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige võrkudevaheliste ühenduste kaudu.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (ACER) ja teiste regulaatoritega on Konkurentsiametile elektrituruseaduses antud järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;
- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning teeb varustuskindlust arvestades süsteemihaldurile vajaduse korral kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- jälgida ja kontrollida ELTS § 4 lõikes 4¹ sätestatud konkursi läbiviimist;
- lahendada turuosaliste vahelisi vaidlusi elektrituruseaduse sätestatud korras;
- avalikustada oma veebilehel võrguettevõtjate võrgutasud, mis ta on kooskõlastanud elektrituruseaduse alusel;
- väljastada elektrituruseaduse sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid;
- kontrollida jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduse § 18 nõuetele;
- kontrollida ELTS § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust;
- kontrollida, kas ELTS § 44 lõikes 4² nimetatud avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- kontrollida müüja poolt tarbijale esitatud ELTS §-s 75¹ nimetatud andmeid
- kontrollida, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas ELTS §-ga 76³;
- kontrollida ELTS §-s 58¹ nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu;
- kontrollida võrguettevõtja võetavat edastamistasu elektrienergia transiidi eest ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu, lähtudes ELTS §-dest 71–73;

- anda ELTS § 39 lõikes 7 nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- jälgida turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta;
- jälgida, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks;
- jälgida elektrituru läbipaistvuse taset, sealhulgas elektrituru hulgihindade läbipaistvust;
- kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist ülekande-, jaotus- ja müügitegevuse vahel;
- kontrollida, et ei esineks lepingulist piiravat tegevust, sealhulgas keeldu osta määratud tarnet mitme müüja käest samal ajal;
- kontrollida, et tarbijatele on tagatud kiire juurdepääs nende tarbimisandmetele ilma lisatasu nõudmata;
- teha, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- esitada Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist, omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise meetmeid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas;
- koostada, avaldab oma veebilehel ja esitab igal aastal Euroopa Komisjonile, liikmesriikide energeetikasektorit reguleerivatele asutustele ning koostööametile aruande, mis käsitleb Konkurentsiameti ülesannete täitmiseks võetud meetmeid ja saavutatud tulemusi;
- edastada ELTS § 19 lõikes 5 nimetatud teabe Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 256/2014 artikli 3 kohaselt Euroopa Komisjonile;
- avaldada oma veebilehel teabe, mis käsitleb tarbija õigusi, asjaomaseid õigusakte ja vaidluse lahendamise võimalusi;
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reeglid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg;
 - võrguettevõtja avaldatav teave võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - ELTS §-s 16 nimetatud tegevusalade eristamine;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimused;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmine;
 - konkurentsi olukord elektriturul.

Lisaks võib Konkurentsiamet kehtestada ajutised võrgutasud või tasu arvutamise meetodika olukorras, kus võrgutasu ei ole põhjendatud või ei ole määratud ning võrguettevõtja ei järgi Konkurentsiameti ettekirjutust. Konkurentsiameti poolt kehtestatu kehtib seni, kuni võrguettevõtja kooskõlastab, lähtudes ELTS §-st 73, uue võrgutasu. Enam teenitud tulu, mida võrguettevõtja põhjendamata võrgutasu kasutamise ajal teenis, arvestatakse põhjendatud müügitulust maha, võttes arvesse võrguettevõtja jätkusuutlikkust, kas järgmisel või vajaduse korral järgmistel võrgutasude kooskõlastamistel.

Konkurentsiametil on kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele amet jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Konkurentsiamet võib elektrituruseaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. ELTS põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa mln eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat mln eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel, nii ettevõtetal kui ka tarbijatel, on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust elektribörs NP. Aastal 2010 oli elektriturug avatud 28,4%. 01.01.2013 avanes elektriturug kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja ja elektri hinnapaketi.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 ja EstLink 2 ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele NordBalt on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja Rootsi, millega Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem on integreerunud elektribörsi NP-ga.

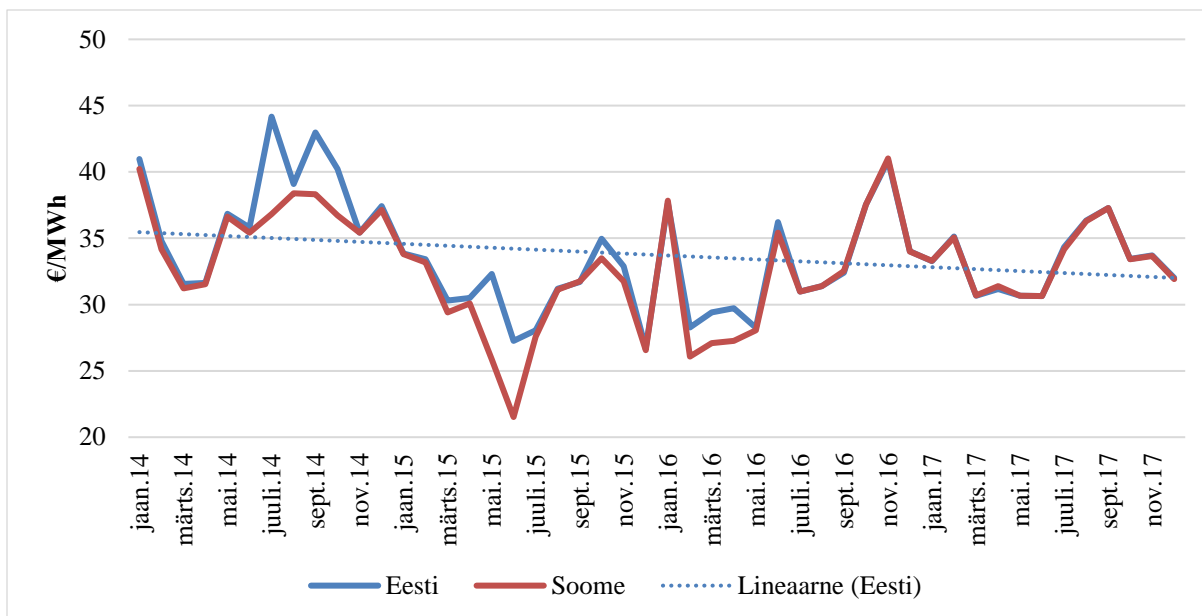
2017. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 11 234 GWh, võrreldes 2016. aastaga elektritootmine suurenes 7,8%. Eestisse imporditi 2017. aastal elektrienergiat 2 109 GWh, võrreldes 2016. aastaga import vähenes 41%. Elektrienergiat tarbiti 2017. aastal 7 865 GWh, tarbimine tõusis 2,6% võrreldes 2016. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2017. aastal 4 765 GWh, mis vähenes 15% võrreldes 2016. aastaga. Võrgukaod Eesti elektrisüsteemis olid 2016. aastal ja 2017. aastal praktiliselt samad. Tabelis 5 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2016 ja 2017. aastal.

Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS⁶

Elektrienergia bilanss, GWh	2016	2017	Muutus, %
Toodang (neto)	10 424	11 234	7,8
Import	3 577	2 109	-41,0
Tarbimine	7 664	7 865	2,6
Kadu	723	717	-0,8
Ekspord	5 614	4 765	-15,1

Märkus: * v.a elektriyaamade omatarve.

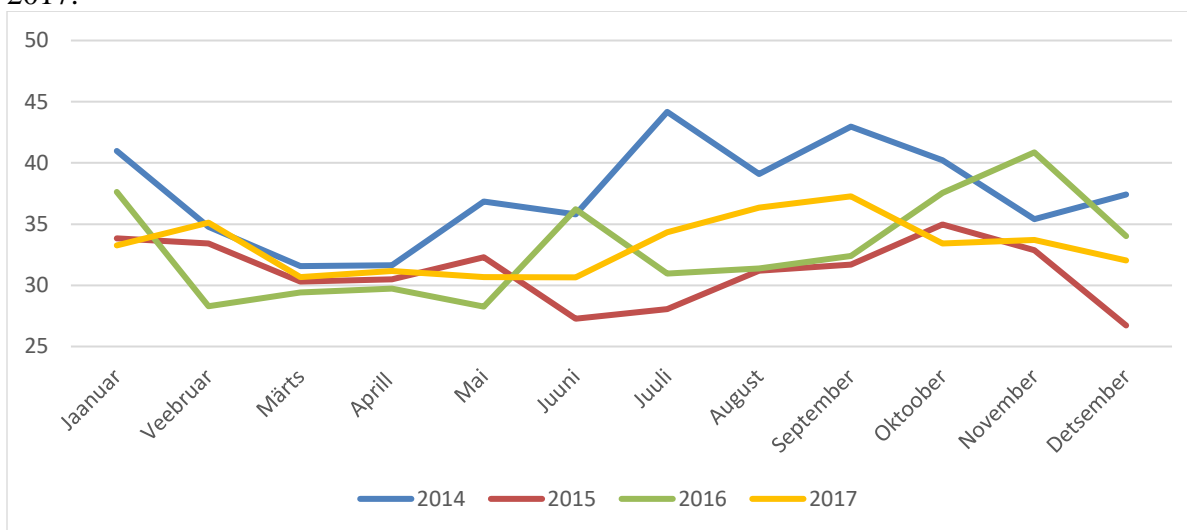
⁶ Statistikaamet avaldab 2017. aasta andmed 2017. aasta septembris

Joonis 5. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2014 Allikas: Nord Pool

Jooniselt 5 selgub, et Eesti ja Soome elektrihinnad on küllaltki sarnased pärast EstLink 2 käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti EstLink 1 ja EstLink 2 katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud. 2017. aastal oli EstLink 1 ja EstLink 2 katkestusi väga vähe ning seda illustreerib ka joonis 6.

Võrdlusena on joonisel 6 toodud NP Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2014-2017.

Joonis 6. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2014-2017. Allikas: Nord Pool

NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad volatiilsed. Kui 2013. aasta juunikuus oli elektrienergia keskmine hind kõige kõrgemaltasemel, olles üle 50 €/MWh, siis 2015. aasta detsembrikuus oli elektrienergia hind kõige madalamal tasemel, olles pisut alla 27 €/MWh.

Tabel 6. NP Süsteemi, Soome, Eesti, Leedu ja Läti hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2016	Keskmine hind 2017	Maksimaalne hind 2017	Minimaalne hind 2017	Muutus, %
NP Süsteem	€/MWh	26,91	29,41	127,32	5,00	8,5
NP Soome	€/MWh	32,45	33,19	130,05	2,99	2,2
NP Eesti	€/MWh	33,06	33,20	130,05	2,99	0,4
NP Läti	€/MWh	36,09	34,68	130,05	2,99	-4,1
NP Leedu	€/MWh	36,54	35,13	130,05	2,99	-4,0

Tabelist 6 selgub, et NP Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2017. aastal 33,20 €/MWh, mis on 2,2% kõrgem võrreldes 2016. aasta hinnaga. Samamoodi tõusid ka keskmised hinnad NP Süsteemis ja NP Soome hinnapiirkonnas. NP Läti hinnapiirkonnas ja NP Leedu hinnapiirkonnas keskmised hinnad langesid. Hindade langust mõjutasid peamiselt uued Leedu ja Poola (LitPol Link) ning Leedu ja Rootsi (NordBalt) ühendused. 2017. aastal oli NP Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 130,05 €/MWh ja madalamaiks tunnihinnaks 2,99 €/MWh.

Tabel 7. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2016	2017	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdüd elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	9,49	10,15	7,0
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,5	7,38	-1,5

Tabelist 7 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdüd elektrikogused olid 2017. aastal kokku 10,15 TWh, mis on 2016. aasta müüdüd kogusest 7% võrra kõrgem ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,38 TWh.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2016	2017	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdüd elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	72	90	25,0
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	145	204	40,7

Tabelist 8 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdüd elektrikogused olid 2017. aastal kokku 90 GWh, mis olid 2016. aasta mahust 25% võrra suurem ja ostetud elektrikogused olid kokku 204 GWh.

Elektribörsikorraldaja NP ja süsteemihaldur Elering AS veebilehekülgedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NP süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööle asumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Eesti hulgiturg on väga läbipaistev, 2017. aastal kaubeldi 92% elektrienergiast elektribörsil. Samuti on suurenenud elektriturul elektrimüüjate konkurents (vt joonis 7).

Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti ja Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus EstLink 2. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus NordBalt ning Leedu ja Poola vaheline ühendus LitPol Link. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

Konkurentsiamet on hinnangul, et üldjoontes ei ole elektrisüsteem ülekoormatud. Eesti ja Soome vahel on enamiku ajast olnud sama hind, mis tähendab, et ülekoormust on olnud vähesel määral Eesti ja Soome vahel. Eesti ja Läti vahel esineb rohkem ülekoormusi, kuid rajatakse uus täiendav Eesti ja Läti vahele, millega peaks ära kaduma ülekoormus. Konkurentsiamet on seisukohal, et tegemist on piirkonnaga, kus toimub üle riigipiiride aktiivne elektrikaubandus ning tegemist on üks paremini toimivatest ja integreeritud elektriturgudest Euroopa Liidus.

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik tarbijad kellel on kehtiv võrguleping saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 9.

Tabel 9. Üldised andmed jaeturu kohta.

Aasta	Kogu-tarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosaga ületab 5%	Sõltumatute elektri-müüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosad		
				Suured ja väga suured tööstus-ettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstus-ettevõtjad	Väike-ettevõtjad ja kodu-tarbijad
2010	7431	1	4	100	94	94
2011	6845	1	5	100	93	93
2012	7407	1	5	100	93	93
2013	7332	2	15	100	90	85
2014	7 417	2	16	100	90	85
2015	7 440	5	16	100	90	85
2016	7 664	4	17	100	90	85
2017	7 865	5	16	100	90	85

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 9 nähtub, et 2017. aastal tegutses Eestis 16 sõltumatut elektrienergia müüjat, kellest 10 ettevõtjat on aktiivsed turul tegutsejad. Konkurentsiametil puuduvad andmed elektrienergia müüjate vahetamise kohta erinevate tarbijagruppide vahel (suured ja väikesed tööstusettevõtjad ning kodutarbijad). 2017. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr tarbijatel 3%. 84% tarbijatest omavad elektrilepinguid ja 16% tarbijatest kasutavad üldteenust ehk siis tarbijad, kel ei ole kehtivat elektrilepingut.

Andmed kodutarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 10.

Tabel 10. Elektrienergia hind kodutarbijale 2017. aastal (põhitariifi alusel).

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,28
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	3,56
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuvenergia toetus	€senti/kWh	1,04
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	10,33
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,07
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	12,39

Märkused: Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2017. aasta keskmine hind + Alexela Energia AS muutuva paketi marginaal

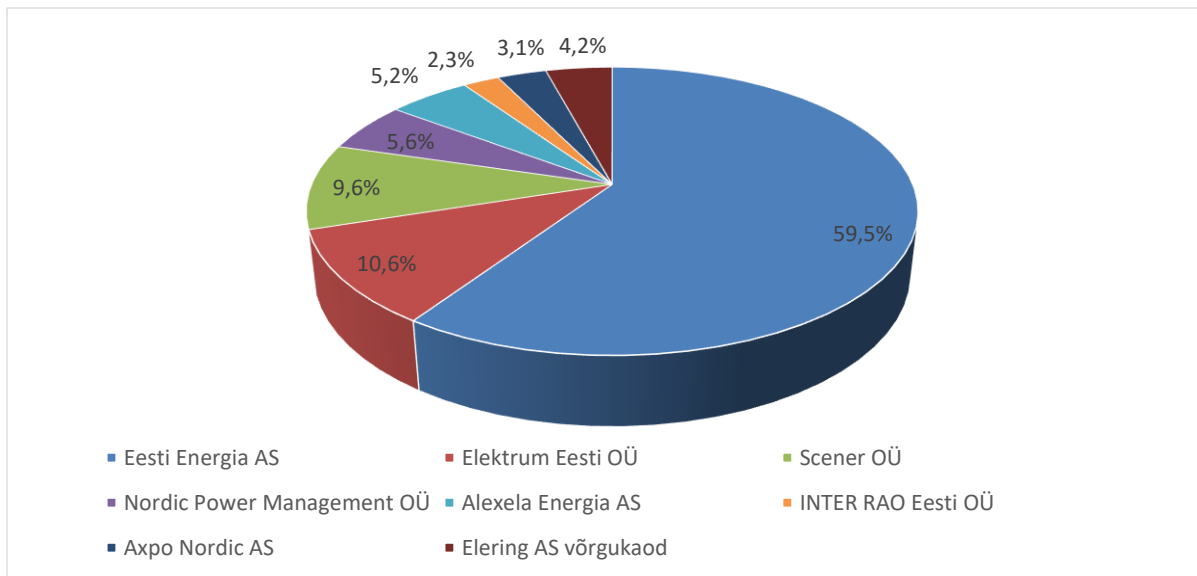
Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri pakett nimega „Võrk 1“

Konkurentsiameti hinnang elektriturule peale turu avanemist

ELTS § 93 lõike 4 punkti 18 kohaselt, Konkurentsiamet jälgib turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta.

01.01.2013 avanes elektriturg kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektrienergia hind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergia (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

16 elektrimüüjat pakuvad avatud turul erinevaid elektrihinnapakette.

Joonis 7. Hulgiturg Eestis 2017. aastal. Allikas: Elering AS

Jooniselt 7 selgub, et suurima hulgituru elektrimüüja 2017. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 59,5%, järgnesid Elektrum Eesti OÜ 10,6% ja Scener OÜ 9,6%, jt. 2013. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 71,9%, kui võrrelda 2017 aastaga siis selgub, et Eesti suurima elektrimüüja (Eesti Energia AS) turuosa on vähenenud. Seega, saab järeldada, et elektriturul elektrimüüjate konkurents on suurenenud. Ühtlasi, väikesed tarbijad vahetavad elektrimüüjaid, mis ilmestab elektritarbijate aktiivsust elektriturul.

2.2.3 Efektive konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud ELTS muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid ning ka elektri- ja soojuste koostootjaid. Viimasel paaril aastal on aktiivselt hakanud turule tulema päikeseenergiatootjaid.

Info liikumiseks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldeesmärgiks on efektive ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks.

Elering AS käivitas 2016. aastal infotehnoloogilise lahenduse, mis võimaldab kõikidel elektrimüüjatel esitada tarbijale ühine arve nii müüdüd elektri kui võrguteenuse eest. Ühisarve esitamise võimalus võrdsustab konkurentsitingimused, sest ühisarve saavad nüüd esitada ka need elektrimüüjad, kes pole seotud ühegi võrguteenuse pakkujaga. Esiialgu saavad elektrimüüjad esitada kliendile ühisarve juhul, kui kliendile ostutab võrguteenust Eesti suurim jaotusvõrguettevõtte Elektrilevi OÜ. Samas võimaldab Eleringi AS loodud lahendus ühisarve kasutusele võtta ka teiste jaotusvõrkude klientide teenindamiseks.

Kuna ühisarve teenuse rakendamisel hakkavad elektri lõpptarbijate võimalike võlgnevustega tegelema elektrimüüjad, lõi Elering AS andmevahetusplatvormile lahenduse, mis võimaldab vahendada võrguühenduse katkestamise ja taastamise taotlusi. See tähendab, et elektrimüüja saab võrguettevõttele Estfeedi platvormi edastada taotluse tarbija elektrivarustuse välja- või sisselülitamiseks.

Lisaks võrguarve vahendusele on Elering AS Estfeedi platvormile välja arendanud teenuse infovahetuseks elektrimüüjate ja võrguettevõtete vahel. See tähendab standardiseeritud infovahetust võrguettevõtjate ja müüjate vahel mõõteandmete või kliendi pöördumiste vahenduse osas.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2017. aastal tuli turule neli uut elektrienergia müüjat. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevusluba, mida vastavalt seadusele annab välja Konkurentsiamet

2.3 Elektrienergia varustuskindlus

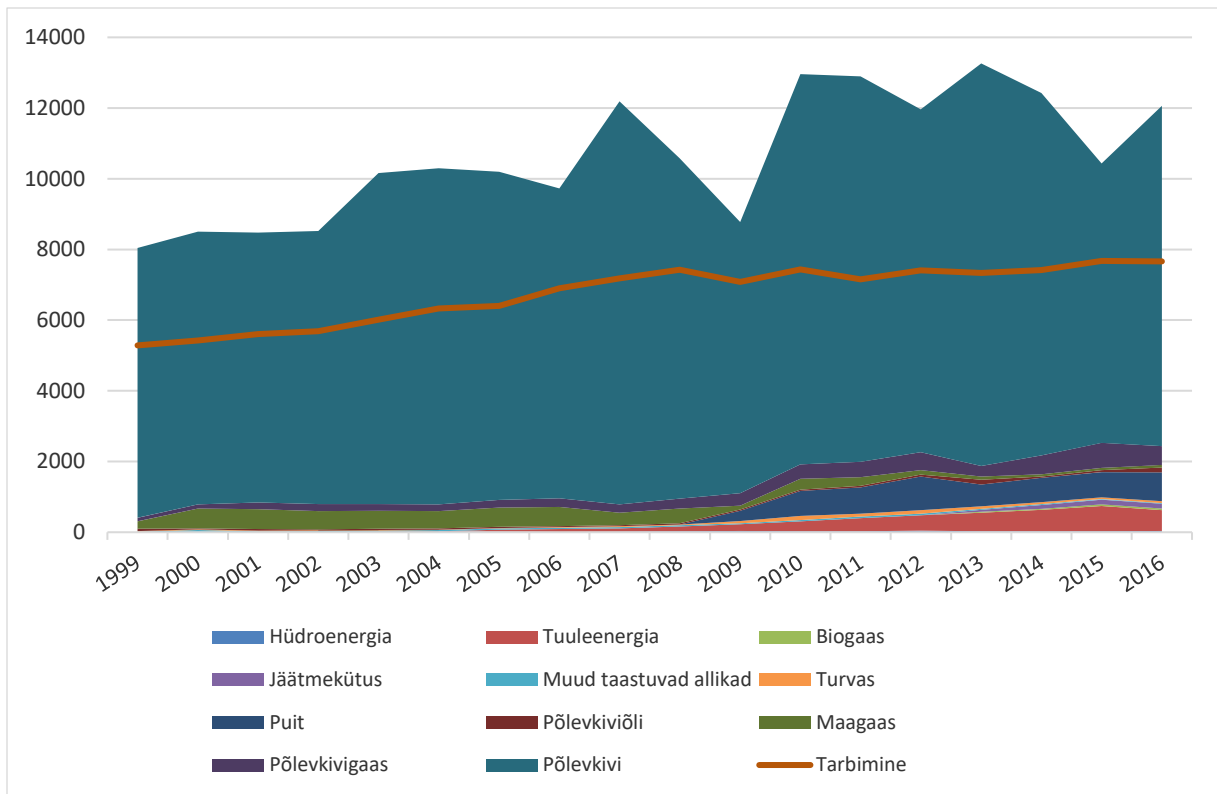
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, et katta oma siseriikliku elektritarbimise vajadus ning eksportides elektrienergiat peamiselt Läti ja Leetu. 2017. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 11 234 GWh ja imporditi elektrienergiat 2 109 GWh. 2017. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 865 GWh, võrgukaod olid 717 GWh ning elektrienergiat eksporditi 4 761 GWh. Tabelis 11 on toodud elektrienergia bilanss 2007. aastast kuni 2017. aastani.

Tabel 11. Eesti elektrienergiabilanss GWh. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS

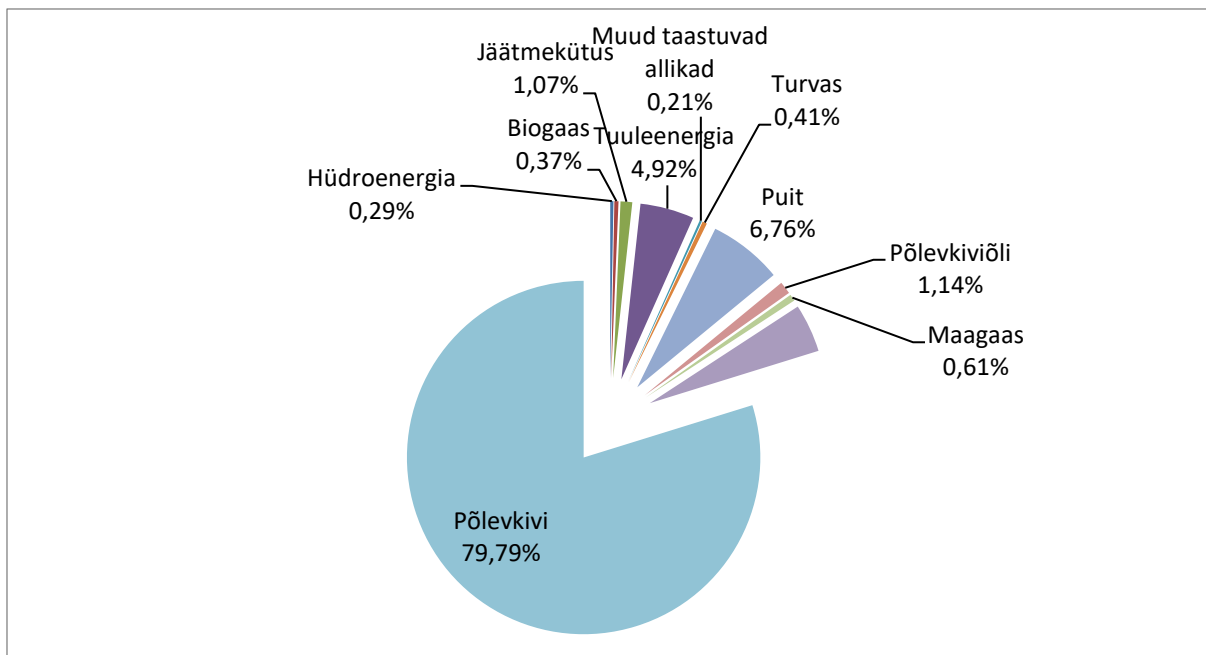
Elektrienergia bilanss, GWh	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Toodang (neto)	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526	11 823	11 013	9 062	10 424	11 234
Import	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710	2 712	3 730	5 452	3 577	2 109
Tarbimine	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407	7 332	7 417	7 440	7 664	7 865
Kadu	1 354	1 130	886	1 047	949	879	903	842	697	723	717
Ekspord	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950	6 300	6 484	6 377	5 614	4 761

Eesti elektrienergiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (joonis 8). Alates 2010. aastast suurenes elektritootmine seoses majanduse stabiliseerumisega. Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal Eesti üldises elektrienergia portfellis kõige suurem, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 8 on toodud elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide lõikes 1999. aastast kuni 2015. aastani (2017. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2018. aasta septembris).

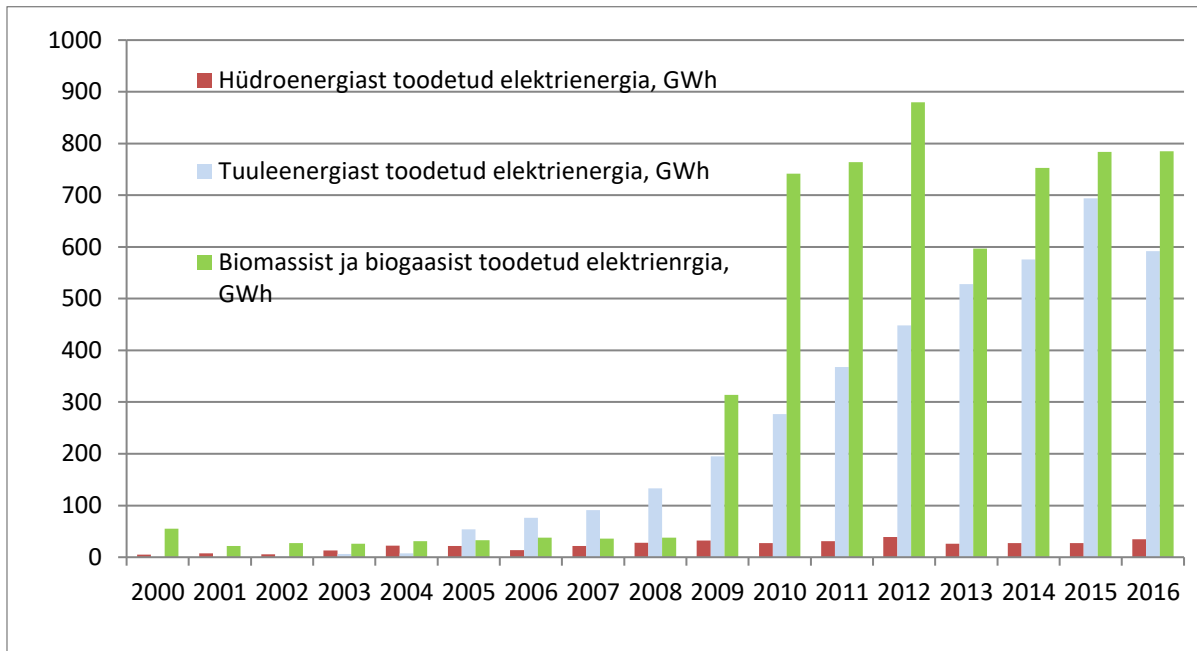
Joonis 8. Elektri jaamade toodang Eestis kütuseliikide lõikes 1999 – 2016, GWh. Allikas: Statistikaamet

Joonisel 9 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2016. aastal (2017. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2018. aasta septembris).

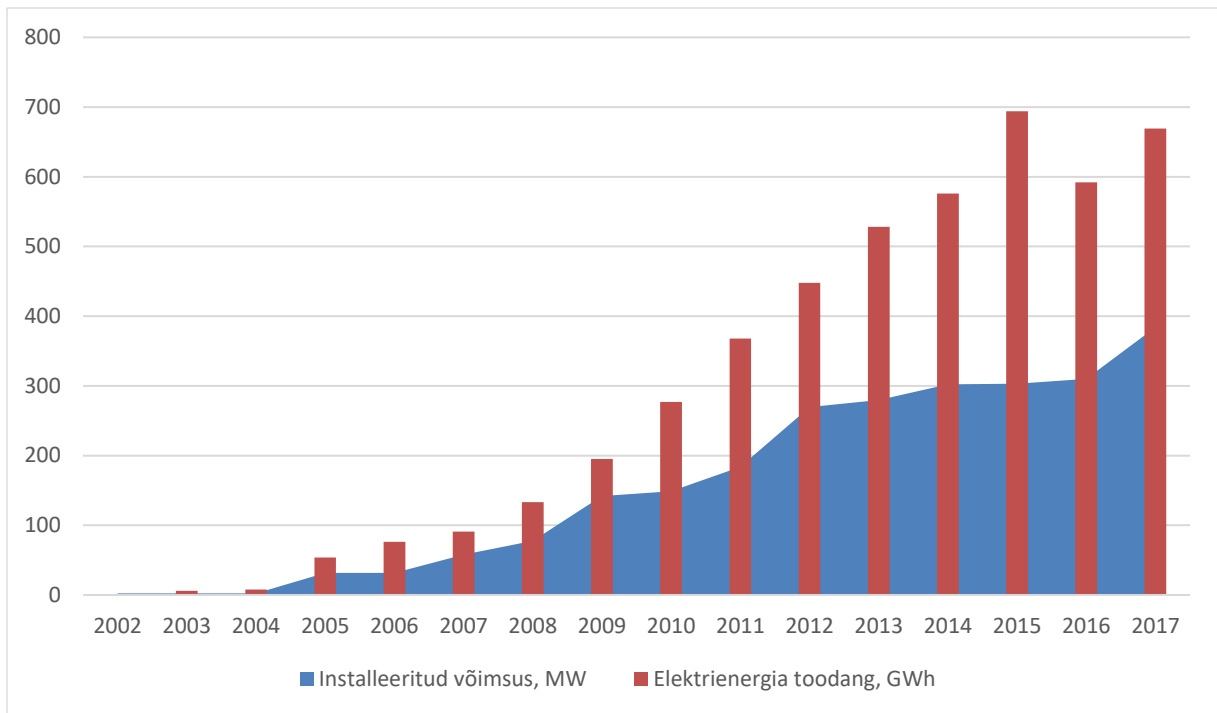
Joonis 9. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2016. aastal. Allikas: Statistikaamet

Joonistelt 10 ja 11 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuvenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). 2016. aastal tuulenergiast toodetud elektrienergia kogus võrreldes 2015. aastaga langes. Samale tasemele jäi biomassist ja hüdroenergiast toodetud elektrienergia osakaalud elektrienergia tootmises.

Joonis 10. Taastuvenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000 – 2016. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2016. aastal 785 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, mille toodang oli 2016. aastal kokku 592 GWh ehk 15% vähem kui 2015. aastal, mil oli rekordiline tuuleenergia aasta (joonis 11). Tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2017. aasta lõpu seisuga 384 MW. Kõige väiksema osa taastuvenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede toodang oli kokku 35 GWh. Suurimat kasvu näitas 2015. aastaga võrreldes jätkuvalt päikeseenergia – toodetud elektrienergia maht kasvas kahekordseks peaaegu kolme GWh-ni.

Joonis 11. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002 – 2017. Allikas: Elering AS, Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

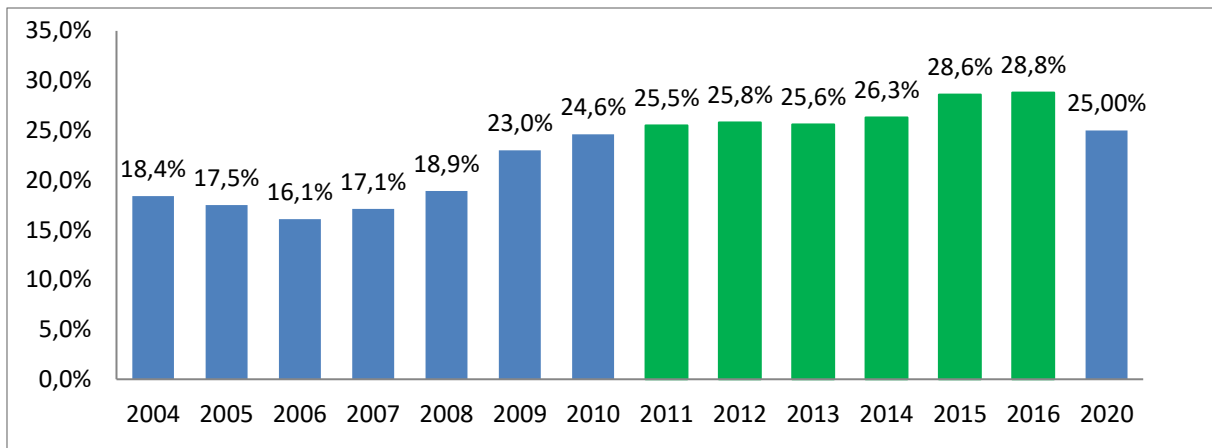
Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia; soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketi, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Joonisel 12 on väljatoodud taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises.

Joonis 12. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 12 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad energia lõpptarbimisest 2011. aastal 25,5%, 2012. aastal 25,8%, 2013. aastal 25,6%, 2014. aastal 26,3%, 2015. aastal 28,6% ja 2016. aastal 28,8%. Juba 2011. aastal saavutas Eesti 2020. aastaks võetud taastuvenergia eesmärgi energia lõpptarbimises.

Taastuvenergia toetuskeemi muudatus

09.07.2018 jõustus ELTS-is muudatus taastuvenergia toetuste süsteemi osas. Muudetud toetuste skeemis kohaselt, makstakse toetust, et saavutada taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärk ja 2020. aasta 31. detsembriks tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia kogus kuni kümme protsenti elektrienergia lõpptarbimisest. Kui prognoosi kohaselt ei saavutata taastuvenergia eesmärke, volitab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri korraldama eesmärgi saavutamiseks vajaliku elektrienergia koguse kõige soodsama tootja leidmiseks avaliku vähempakkumise. Vähempakkumisele saab esitada ainult sellise tootmiseseadmega elektrienergia tootmise pakkumise, mis alustab elektrienergia esmakordset tootmist pärast vähempakkumise võitja väljaselgitamist. Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul otsustab Vabariigi Valitsus korraldusega, milline tootja toodab täiendava elektrienergia koguse ning kellele vähempakkumise tulemusel alusel makstakse toetust kuni 12 aastat alates tootmise alustamisest. Olemasolevatele tootajale kehtib vana taastuvenergia toetuskeem, kus on võimalik saada toetust fikseeritud hinnaga maksimaalselt 12 aastat tootmiseseadme kohta.

Konkurentsiameti hinnangul on tegemist positiivse arenguga, analüüsides viimaste aastate tehnoloogia arengut on taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri hind oluliselt langenud. Oksjoni süsteem väldib tootjate ülekompenseerimise ja tagab meie piirkonda ja kliimavõõtmesse sobivate taastuvate tootmise rajamise. Nimetatud skeemi rakendamisel võib ka eeldada tarbijate koormuse vähenemist tulevikus.

2.3.2 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2033, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 12 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed seisuga märts 2018.

Tabel 12. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1 355	1 021
Balti elektrijaam	322	224
Iru elektrijaam	111	111
Auvere Elektrijaam*	274	252
Põhja soojuselektrijaam	78	78
Lõuna soojuselektrijaam	0	0
Sillamäe soojuselektrijaam	16	8
Tallinna elektrijaam	39	39
Tartu elektrijaam	22	22
Pärnu elektrijaam	21	21
Enefit	10	9
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	84	61
Hüdroelektrijaamad	8	4
Tuuleelektrijaamad	481	0
Päikeselektrijaamad	6,8	0
Mikrotootjad	7,6	0
Kiisa avarielektrijaam	250	0
Kokku	3 084	1 850

Märkus: Auvere Elektrijaama puhul on remondis/hoolduses keskmiselt 22 MW talve- kui ka suveperioodil

Alates 01.03.2017 on põhivõrguga ühendatud või prognoositakse ühendada 2018. aasta jooksul järgnevad tootmiseadmed:

- Aidu Tuulepark – 6,8 MW, plaanitav sünkroniseerimine 2018. aastal.

Alates 01.03.2017 on jaotusvõrguga ühendatud või prognoositakse ühendada 2018. aasta jooksul järgnevad tootmiseadmed:

- AS Eesti Elekter Salme tuulepark – 6 MW;
- Five Wind Energy OÜ tuulepark – 5,9 MW;

Elering AS-ile on praeguseks teada antud järgmistest suurematest tootmisvõimsuste lisandumistest:

- 2019 Fortum Tartu Raadi PV-park, 50 MW;
- 2019 Tootsi Tuulepark, 138 MW.

Kokku: 188 MW

Elektritootmiseadmed, mille ehitamisest on süsteemihaldurit teavitatud, kuid mida ei saa arvesse võtta kui kindlaid projekte, on järgmised:

- 2018-2028 muud uued jaamad (valdav osa tuuleelektrijaamad) kuni 1505 MW.

Võttes aluseks, et eelnevatel aastatel ei ole tipukoormus ületanud 1600 MW ning Elering AS ei prognoosi seda ka lähiaastate jooksul, siis on tänase seisuga tipukoormus tagatud kodumaiste võimsustega. Perspektiivne prognoos on toodud punktis 2.3.3.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on Elering AS tähelepanu investeeringutel, mis keskenduvad sünkroniseerimisele Kesk-Euroopa või Põhjamaade sagedusalaga. 2016. aastal valmis kaks sünkroniseerimisega seotud uuringut. Euroopa Komisjoni juures tegutseva ühendatud uurimiskeskuse uuring keskendub kolme erineva Baltimaade Venemaa elektrisüsteemist eraldumise alternatiivi võrdlemisele, milleks on Baltimaade eraldi sünkroonala, Baltimaade ühendamise Põhjamaade sünkroonala ja Baltimaade ühendamise Kesk-Euroopa sünkroonala. Uuringust järeldub, et kõik variandid on teostatavad ning piisava varustuskindluse tagavad nii Kesk-Euroopa kui ka Põhjamaadega sünkroontöö variant.

Teine uuring, mille teostasid Põhjamaade elektriülekanne süsteemihaldurid, keskendub Baltimaade sünkroontööle Põhjamaadega, ning uurib muutusi ja mõjusid Põhjamaade elektrisüsteemi stabiilsuse seisukohalt.

Lisaks uuringutele on Elering AS investeerinud Eesti elektrisüsteemi. Eesti elektrisüsteemi juhtimiskeskuses on välja arendatud sõltumatuks talituseks vajalikud võimekused, sealhulgas täisfunktsionaalne varujuhtimiskeskus. Rekonstrueeritud on kõik olulisemad elektrilist sõltumatust tagavad 330 kV pingega sõlmalaamad. 2016. aastal valmis esimene lõik olemasolevate Eesti-Läti suunaliste 330 kV õhuliinide rekonstrueerimise kavast (Tsirguliina-Valmiera liini rekonstrueerimine kuni Läti piirini).

Siseriiklik ülekandevõrk

Elering AS panustab siseriikliku võrgu arendamisse nagu varem.

Tallinna piirkonnas keskendub Elering AS elektrivõrgu uuendamisele ja ümberkujundamisele, eelkõige vananeva taristu asendamisele linnasiseselt ning elektrivõrgu ümberkujundamisele linna ümbruses. Elering AS jätkab Tallinnas paiknevate elektri ülekandevõrgu õhuliinide väljavahetamist maakaablite vastu.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Tabelis 13 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

Tabel 13. Elektrienergia ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused ja vaba läbilaskevõime****. Allikas: Elering AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõime MVA				Tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid****	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)
2007	1050/950*	500/400*	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400*	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400*	750	365	633	334	732	385
2010	1050/950*	500/400*	750	365	*630	190	811	384
2011	1050/950*	500/400*	750	365	584	176	679	386
2012	1050/950*	500/400*	750	365	683	213	740	385
2013	1050/950*	500/400*	750	1032	807	213	921	1029
2014	1050/950*	500/400*	750	1032	727	254	776	1018
2015	1050/950*	500/400*	750	1032	790	285	838	999
2016	1050/950*	500/400*	750	1032	812	287	949	1040
2017	1050/950*	500/400*	750	1032	633	391	816	1048

Märkused:

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA.

** - suunal Tartu -Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA.

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu.

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

***** - kaubanduslikult arvestatakse juurde liini võimsus Läti ja Venemaa vahel (hetkel maksimaalselt 1150 MVA).

EstLink 2 tulekuga on oluliselt vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel. NordBalt tööle hakkamisega Leedu-Rootsi vahel on vähendanud elektrienergia eksport Lätti ning seega ka ülekandepiirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel.

2016. aastal Konkurentsiameti teostatud analüüs (täpsemalt käsitletud punktis 2.1.2.) põhivõrguettevõtja elektrivarustuse kvaliteedi (siseriiklike ja piiriüleste ühenduste töökindlus) kohta näitas, et õigusaktid ei sisaldanud otsest nõuet tagada piiriüleste ühenduste puhul teatavat kvaliteeti. Analüüsi tulemusena soovitas Konkurentsiamet täiendada seadusandlust piiriülesteid alalisvooluühendusi puudutavate tehniliste nõuetega. EstLink 2 töökindlus ehk aeg, mil ühendus oli elektrituru käsutuses, kerkis möödunud aastal 99,8 protsendini aasta kõikidest tundidest. 2016. aastal oli sama näitaja 96,5 protsenti. Etteplaneeritud hooldustööde tõttu oli EstLink 2 aasta jooksul tööst väljas vaid 13 tunnil.

Käesoleval hetkel toimub Eesti-Läti vahelise kolmanda liini ehitamise planeerimine. 2014. aasta oktoobris sai Eesti-Läti kolmas ühendus Euroopa Liidu fondidest 65% ulatuses toetust ning ühendus peaks valmis saama 2020. aastaks.

2013. aastal alustas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse seoses Elering AS elektrienergia võrguteenuse osutamiseks kavandatavate investeeringute põhjendatuse osas. Konkurentsiamet leidis, et Elering AS võrguinvesteeringud tuleb teostada vastavalt tegelike seadmete tehnilisele seisukorrale. Elering AS peab suurendama koostööd Elektrilevi OÜ-ga selgitamiseks välja parimad ja optimaalsemad võrguinvesteeringute lahendused. Elering AS tuleb enne Tallinna piirkonnas õhuliinide maakaablitega asendamise osas investeerimisotsuse langetamist tellida ettevõttest sõltumatu eksperthinnang, mis teostaks ekspertiisi liinide tehnilise seisukorra kohta ning selgitaks välja, nende investeeringute hädavajalikkusse ning millisel ajaperioodil tuleb investeeringud teostada. Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringute puhul tuleb investeerimisotsus teha pärast sünkroniseerimise projekti osas täieliku selguse saamist. Ühtlasi soovitab Konkurentsiamet Elering AS-i ja Elektrilevi OÜ omanikele, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Rahandusministeeriumile, selgitada välja, millised Elering AS seadmed, sh. alajaamad oleks põhjendatud üle anda Elektrilevi OÜ-le optimeerimaks elektri võrgusüsteeme. Kuna 2009. aastal toimus põhivõrgu eraldamine Eesti Energia AS kontsernist, siis moodustati põhivõrk olemasolevate varade baasil ning selle tõttu jäi ka Elering AS omandusse vara, mis on vajalik jaotusteenuse osutamiseks. Seetõttu tuleb Elering AS varade seis põhjalikult läbi analüüsida ning vara mida kasutatakse jaotusteenuse osutamiseks, peaks ka kuuluma jaotusvõrguettevõtjale.

2.3.3 Vahendid tipukoormuse katmiseks **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)**

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 5. jaanuaril 2017. aastal kell 16.00 1 474,29 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2 062 MW ja tootmisvaru oli 523 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja süsteemivariide puhul (tabel 14). Tabelis 14 olev tootmisvaru on leitud võrgueeskirja § 13¹ lõikes 2 toodud valemiga. Tootmisvaru näitab kas stsenaariumi puhul kus on konservatiivselt arvestatud olemasolevate tootmisvõimsuste, süsteemihalduri reservi ning ülekandevõimsustega, on võimalik tagada tipukoormuse katmine.

$$P_{\text{varu}} = \left(\frac{P_{\text{inst}} + P_{\text{imp}} - P_{\text{mittekasut}} - P_{\text{rekonstr}} - P_{\text{avarii}} - P_{\text{süsteemiteen}} - P_{\text{eksp}}}{P_{\text{tipukoormus}}} - 1 \right) \times 100\%$$

kus:

P_{varu} – süsteemi piisavuse varu;

P_{inst} – süsteemis installeeritud netovõimsus;

P_{imp} – võimsus, mida süsteemihalduri hinnangul on võimalik importida;

$P_{\text{mittekasut}}$ – võimsus, mida ei ole võimalik vajaduse tekkimisel kasutada;

P_{rekonstr} – rekonstrueerimise või plaanilise remondi tõttu mittekasutatavad tootmisseedmed;

P_{avarii} – tootmisseedmed, mida ei ole võimalik planeerimatute katkestuste/remontide tõttu kasutada;

$P_{\text{süsteemiteen}}$ – süsteemihalduri käsutuses olevad reservid (näiteks avariireserv);

P_{eksp} – siduvates (garanteeritud) ekspordilepingutes sätestatud võimsus;

$P_{\text{tipukoormus}}$ – elektrisüsteemi maksimaalse netotarbimise prognoos koos kadudega.

Tabel 14. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud netovõimsus ning prognoosid kuni 2028. aastani. Allikas: Elering AS

Nr	Elektrijaamade andmed (netovõimsused, MW)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
	Installeeritud kodumaine genereerimisvõimsus:												
1	Hüdroelektrijaamad	7,8	8	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8
2	Soojuselektrijaamad	2312	2331	2331	2331	2331	2328	2328	1706	1705	1704	1699	1700
3	Taastuvad energiaallikad (v.a. hüdro)	390	487	598	951	1167	1433	1648	1786	1901	1901	1901	1802
4	Kodumaine installeeritud netovõimsus (4=1+2+3+8+mikrotootjad)	2967	3084	3195	3548	3765	4028	4244	3761	3876	3875	3871	3773
5	Mittekasutatav võimsus	459	566	1302	1655	1871	2138	2354	1873	1989	1989	1990	1892
	<i>konserveeritud</i>	6	6	625	625	625	625	625	6	6	6	6	6
	<i>muud piirangud</i>	42	42	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47
6	Plaanilised hooldused ja remondid (fossiilkütustega jaamades)	0	163	173	0	173	163	173	0	0	163	173	0
7	Avariid (fossiilkütustega) elektrijaamades	192	252	173	173	173	173	173	123	123	123	123	123
8	Süsteemiteenused	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250
9	Lepingujärgne ekspord	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Impordi võimekus	0	750	750	750	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050
10	Kasutatav võimsus (10=4-(5+6+7+8+9))	2062	2598	2043	2216	2343	2350	2340	2560	2559	2396	2381	2554
11	<i>Tipukoormus (eeldatav stsenaarium)</i>	1539	1505	1534	1564	1594	1609	1623	1636	1649	1661	1674	1680
12	Tootmisvaru	523	1093	509	652	749	741	717	924	911	734	706	874
13	Tootmisvaru 10% varuteguriga, MW	369	943	355	496	590	580	555	761	746	568	539	706
14	Tootmisvaru (%)	34%	73%	33%	42%	47%	46%	44%	57%	55%	44%	42%	52%

Selgitused: Installeeritud netovõimsuse hulka loetakse kõik jaamad, mis on süsteemiga ühendatud (soojuselektrijaamad, taastuvad energiaallikad ja avarielektrijaam).

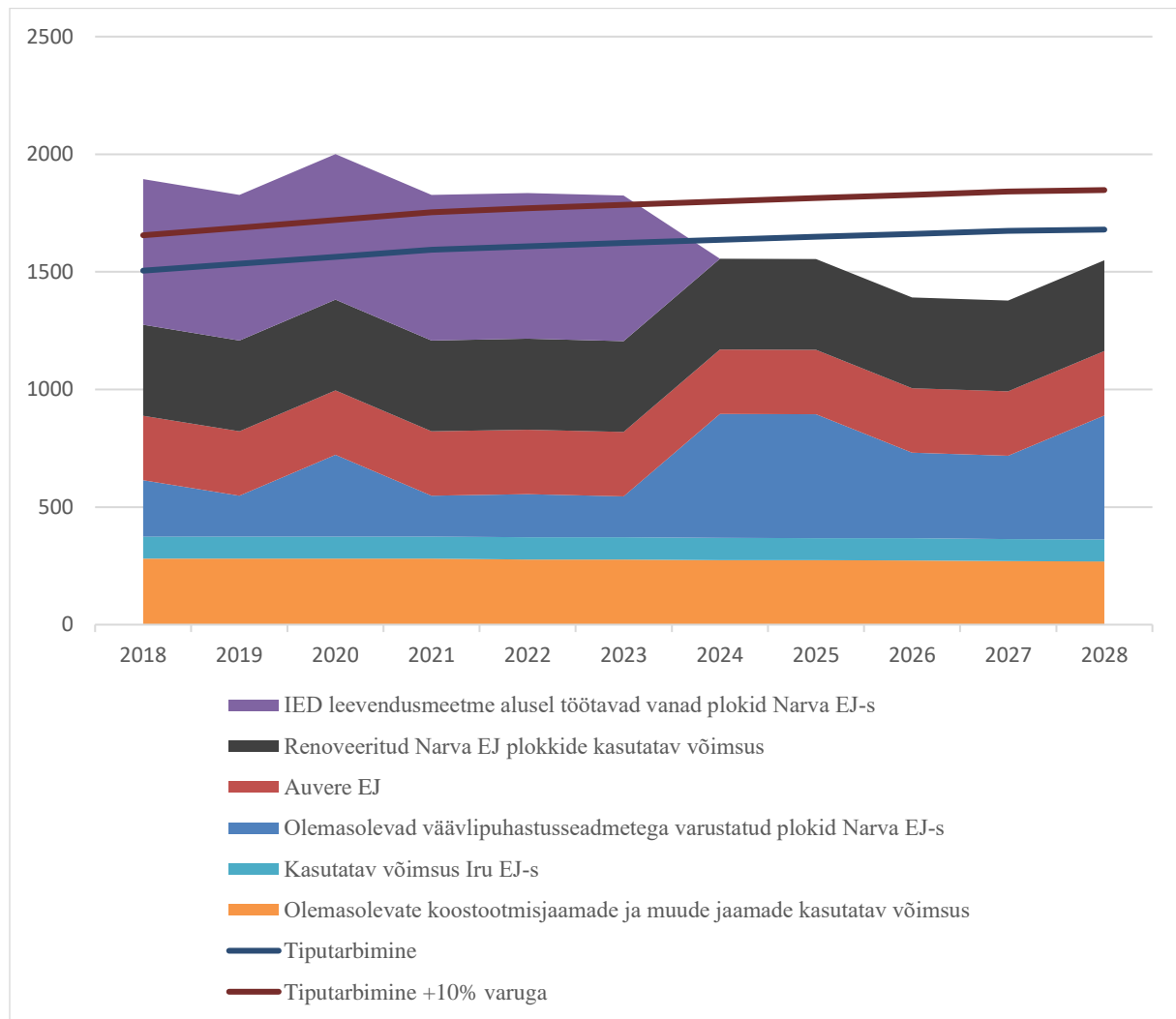
Kasutatav võimsusest on maha võetud plaanilised hooldused, remondid, süsteemiteenused (avariireservjaam, tuuleelektrijaamad) ja juurde on lisatud impordi võimekus.

Tootmisvaru näitab süsteemis olevat tootmise varu, mis leitakse, kui kasutatavast võimsusest lahutada süsteemi koormus.

Tootmisvaru 10% varuteguriga leitakse, kui kasutatavast võimsusest maha lahutada süsteemi koormus, mida on 10% tõstetud.

Tabelist 14 selgub, et Elering AS on prognoosinud 2028. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1680 MW ja installeeritud kasutatavaid netovõimsusi 3 773 MW, millest kasutatav võimsus 2 554 MW. Aastatel 2018-2028 on süsteemis piisavalt tootmisvaru, mis katab ka ära 10% tarbimise kasvu.

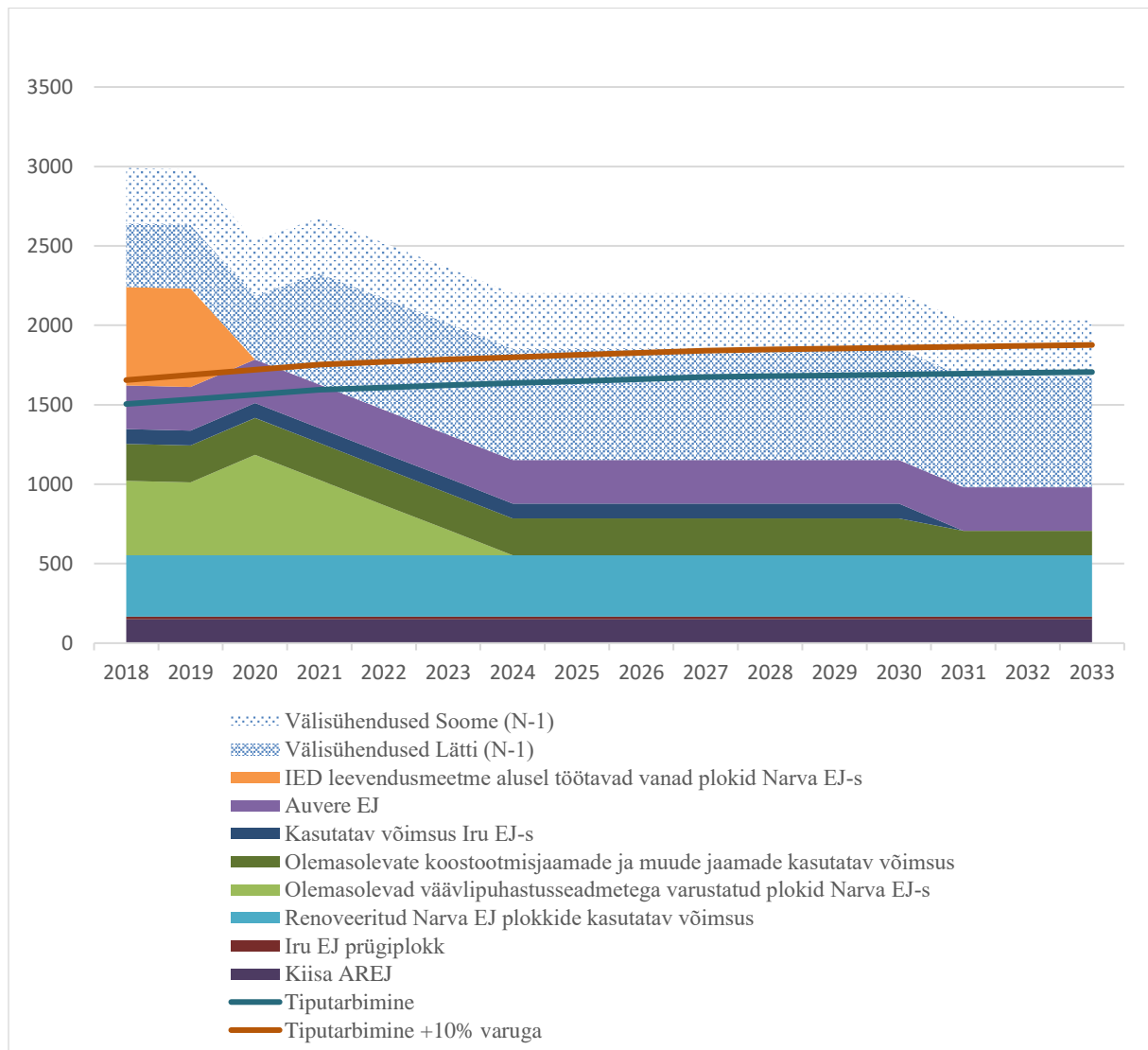
Alljärgnevalt on joonistel 13 ja 14 väljatoodud Elering AS poolsed hinnangud ja arvutused tootmisvõimsuste kujunemise osas.

Joonis 13. Kasutatava võimsuste ja tipukoormuse prognoos talvel. Allikas: Elering AS

Joonisel 13 on analüüsitud tipukoormuse katmist kodumaiste võimsuste baasil ilma süsteemihalduri reservita (Eleringi avarielektrijaam 250 MW.) Jooniselt selgub, et 2023. aasta lõpuni on süsteemis piisavalt tootmisvaru tarbimise rahuldamiseks. 2023. aasta lõpuks peavad olema suletud osad plokid Eesti Energia Narva Elektriijaamas, mis tähendab, et alates 2024 võib tekkida kodumaiste võimsuste puudujääk tipukoormuse rahuldamiseks. Elering AS poolt esitatud prognoosis eeldatakse tööstusheitmete direktiivi (IED) erandi alla kuuluvate Narva Elektriijaamade plokkide sulgemist aasta 2023 lõpuks. Reaalsuses on neid plokkide lubatud kasutada 17 500 töötundi ajavahemikus 2016. aasta algusest kuni 2023. aasta lõpuni. Lisaks eeldatakse väävlipüüduritega varustatud Narva Elektriijaamade plokkide järk-järgulist sulgemist vahemikus 2020 kuni 2024. Kuna Eesti on ühendatud nii Soome, kui Lätiga, siis

tiputarbimise jaoks on võimalik kasutada välisühendusi, detailselt on seda analüüsitud joonisel 14.

Joonis 14. Eesti varustuskindlus N-1-1 olukorras. Allikas: Elering AS

Joonis 14 näitab Elering AS hinnangut Eesti varustuskindluse N-1-1 olukorras. Seejuures on eeldatud, et tipuvõimsuse katmiseks kasutatakse nii Eleringi avarielektrijaama kui ka välisühendusi. N-1-1 süsteemi avariolukorras kaks suurimat elementi ei tööta (Estlink 2 ja üks Eesti ja Läti vahelistest liinidest). Samuti on konservatiivselt hinnatud Narva EJ vanade plokkide võimsust ning eeldatud, et nimetatud võimsused ei ole enam kasutusel aastast 2020. Elering AS toob enda analüüsis välja, et süsteemis on avariolukorras piisavalt tootmis- ja ülekandevõimsusi ja ka 10% tarbimise kasvu tarbeks. Seega kodumaise tarbimise on võimalik ära katta kohalike tootmisvõimsustega ja ülekandevõimsuste kaasabil. Lisaks avariolukorras on võimalik kasutada avariioreservelektrijaama 150 MW ulatuses.

Konkurentsiamet on seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2028. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas (arvestatud on ka erakordselt külmade talvede 10%-list varu).

Alates 2024. aastast suletakse suur osa Narva Elektriijaamade olemasolevatest plokkidest, kuid arvestades investeeringutega ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega ja tootmisvõimsust regionaalsel elektriturul, on piisavalt võimsusi tipukoormuse katmiseks. Lisaks elektriturul kasutatavale võimsusele on avariiolukordades võimalik kasutada ka Elering AS avariireservelektriijaama. Samas tuleb tõdeda, et uue stsenaariumina võib tekkida olukord kus aastast 2024 ei ole võimalik tipukoormust katta vaid kodumaiste võimsuste baasil ning selle katmiseks on vajalikud välisühendused ning vajadusel ka Elering AS-i avariireservejaam.

Konkurentsiamet on hinnangul, et kuni 2023. aasta lõpuni katavad tipukoormuse ära Eesti enda kohalikud tootmisvõimsused. Võttes arvesse ülekandevõimsusi ja avariireservi on tipukoormus kaetud aastani 2033. Sealjuures on arvestatud konservatiivse N-1-1 stsenaariumiga. Samas on tegemist uue stsenaariumiga kus võib tekkida olukord, et tipukoormust ei ole võimalik katta vaid kodumaiste võimsuste baasil ning selle katmiseks on vajalikud välisühendused ning vajadusel ka avariireservelektriijaam.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Alates 01.03.2016 on Eesti gaasi süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses).

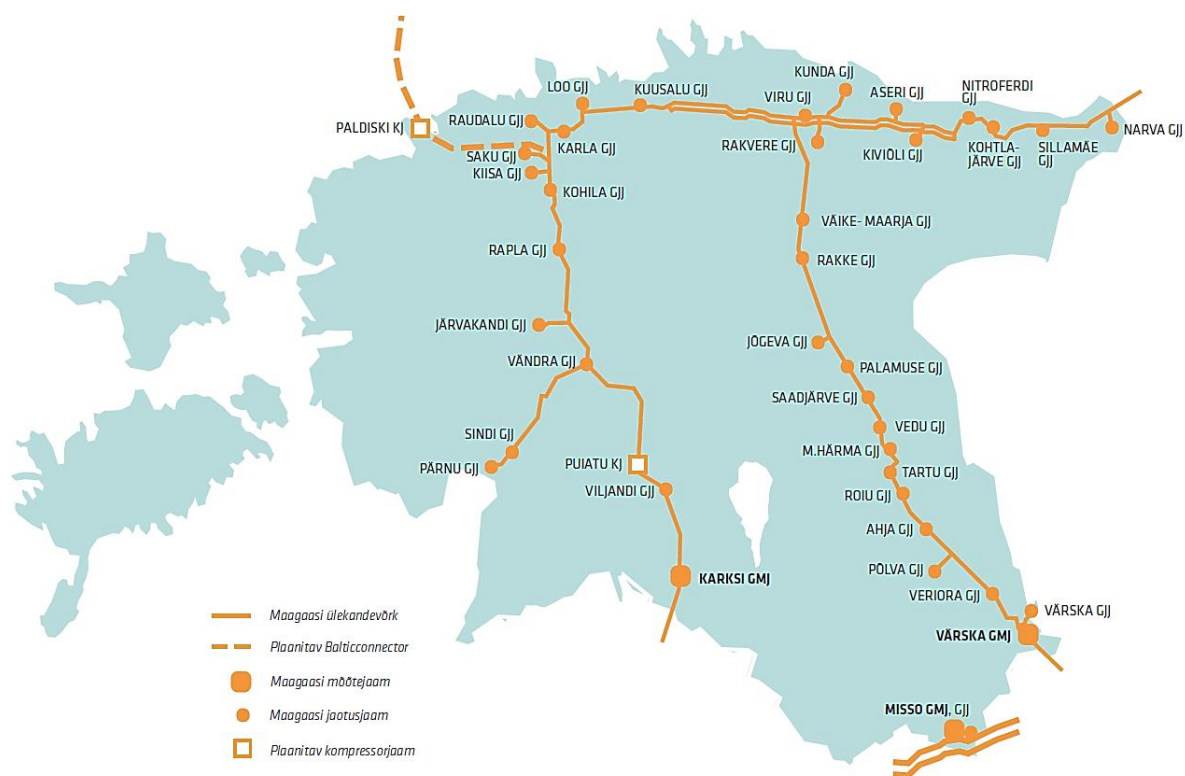
2016. aasta algusest koondas Elering AS elektri ja gaasi ülekandevõrgud ühte ettevõttesse ning jätkab tegevust ühendsüsteemihaldurina.

2016. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse alusel läbi tema kui maagaasi süsteemihalduri nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks maagaasiseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 715/2009 (käsitleb ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. 2016. aasta detsembris teavitas Euroopa Komisjon, et nõustub Konkurentsiameti poolt Elering AS-i taotluse põhjal koostatud otsuse eelnõuga ning amet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2016. aasta detsembris tehtud otsuses.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Süsteemihalduri Elering AS omanduses on Eesti ülekandevõrk 885 km (sisaldab 43 km transiitorusid), sh 36 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ) (vt joonis 15).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasi võrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti ülekandevõrgu omapäraks on asjaolu, et Eestis kompressorjaamad puuduvad. Kogu süsteemi toimimiseks vajalik rõhk tekitatakse kas Vene gaasisüsteemi kompressorjaamade poolt või Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla väljumisrõhu poolt (ka Läti ülekandesüsteemis puuduvad kompressorjaamad).

Joonis 15. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas: Elering AS

Ülevaade ülekandesüsteemi torustikest on toodud tabelis 15.

Tabel 15. Ülekandesüsteemi torustike andmed. Allikas: Elering AS

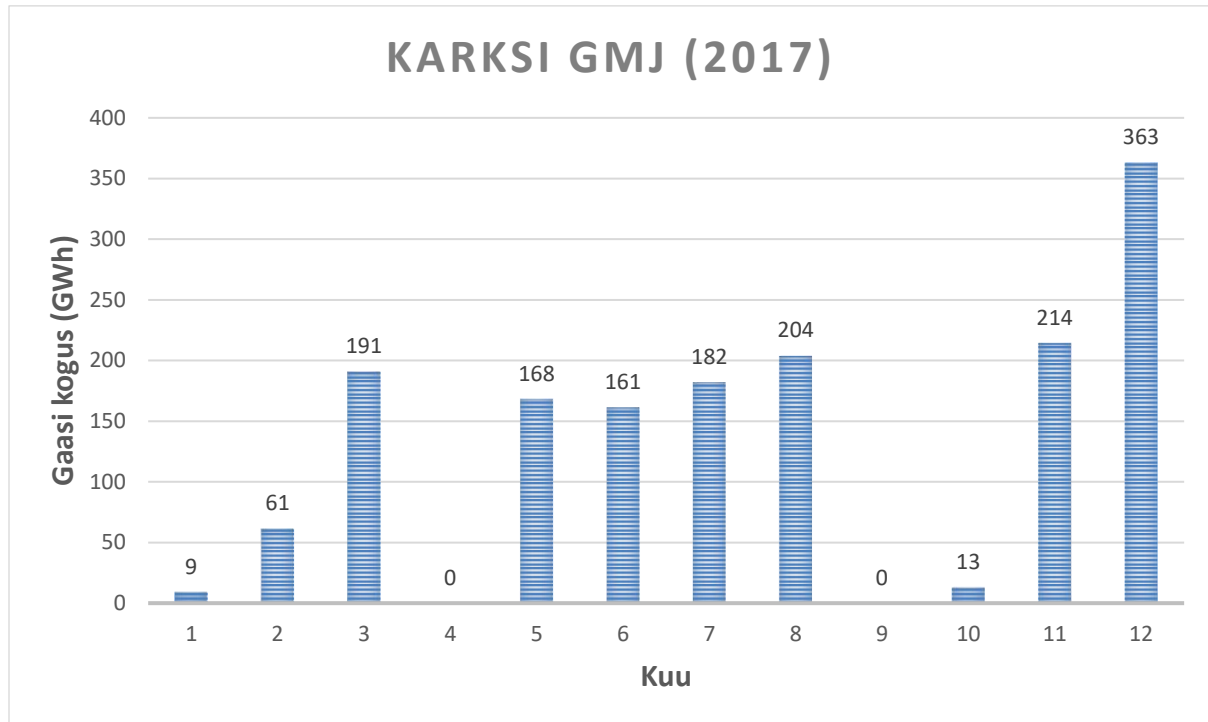
Nr	Gaasitorustik	Ehitusaasta	Pikkus	DN	Töörõhk (MOP)	Vanus
			km	mm	bar	aastat
1	Vireši – Tallinn	1991/92	202,4	700	55	26
2	Vändra – Pärnu	2005/06	50,2	250	55	12
3	Tallinn - Kohtla-Järve I	1951/53	97,5	200	30	65
4	Tallinn - Kohtla-Järve II	1962/68	149,1	500	30	50
5	Kohtla-Järve - Narva	1955	45,1	350/400	30	58
6	Tartu – Rakvere	1979	133,2	500	55	39
7	Izborsk – Tartu	1975	85,7	500	55	43
8	Pskov – Riia	1972	21,3	700	55	46
9	Izborsk – Inčukalns	1984	21,3	700	55	34
10	Harutorustikud	1951/2013	79,2	-	28/55	-
Kokku:			885			

Värskas GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s (Venemaa) mõõdetakse ülekandevõrku siseneva gaasi kogused ja määratakse gaasi kvaliteet.

Elering AS omanduses oleval Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

□ Läti ülekandevõrguga:

Vireši - Tallinn (DN 700, MOP 55 bar)⁷ ülekandetorustiku ja Karksi GMJ (maksimaalne läbilaskevõime 73,5 GWh/24h) kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

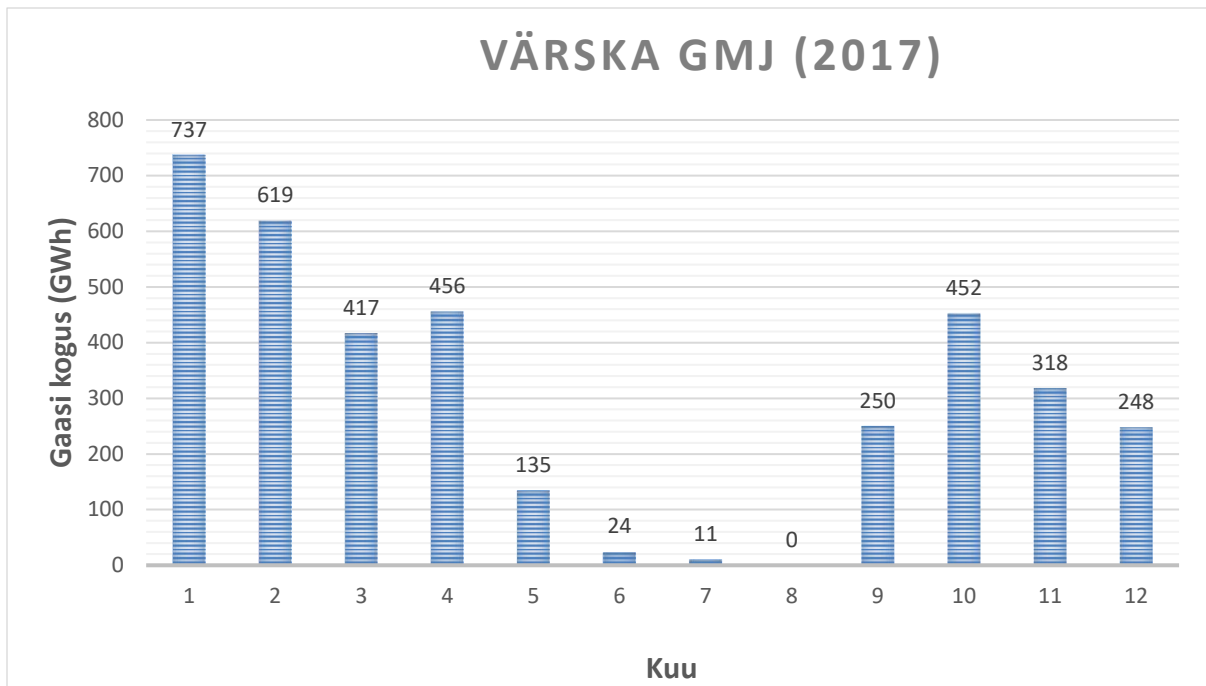

Joonis 16. Karksi GMJ läbinud gaasivood 2017. Allikas: Elering AS

• Venemaa ülekandevõrguga:

1) Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, MOP 55 bar) ülekandetorustiku ja Värskas GMJ (maksimaalne läbilaskevõimsus 42 GWh/24h) kaudu;

⁷ DN – gaasitoru läbimõõt mm-tes;
MOP – maksimaalne töö rõhk.

Joonis 17. Värska GMJ läbinud gaasivood 2017. Allikas: Elering AS

2) Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva ülekandetorustiku (DN 400, MOP 30 bar, maksimaalne läbilaskevõimsus 31,5 GWh/24h) ja Ivangorodi GMJ kaudu. 2017. aastal gaasivool Narva piiripunktis puudus.

Eesti lõunaosa läbib veel kaks transiitorustikku [Izborsk - Inčukalns (DN 700, MOP 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, MOP 55 bar)], mille kaudu toimub gaasi transportimine Venemaalt Läti ja vastupidi. Sellel sisendil puudub ühendus Eesti ülekandevõrguga. Nimetatud torustikust toimub aga Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ kaudu, 110 klienti, jaotusvõrk 3,7 km, maksimaalne läbilaskevõime 0,25 GWh/24h, tarbimine 2017. aastal oli 1,12 GWh).

Suurim jaotusteenust osutava ettevõtja on AS Gaasivõrgud (Eesti Gaas AS tütarettevõtte), millele kuulub 1486 km-ine jaotusvõrk. Lisaks AS-le Gaasivõrgud on Eestis veel 23 tegutsevat maagaasi jaotusvõrguettevõtet, millele kuulub ca 648 km-it jaotusvõrke.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsiooni kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (Elering AS) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

2014. aastal võeti vastu Komisjoni Määrus (EL) nr 312/2014, millega kehtestati ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri. Määrus valdavas osas jõustus 01.10.2015.

Määruse 312/2014 artikli 2 lõikes 2 sätestatakse, et määrust ei kohaldata selliste liikmesriikide bilansipiirkondadele, kellele kehtib erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 selgitab, et direktiivi ei kohaldata Eesti, Läti ja/või Soome suhtes, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

2017. aastal pöördus Konkurentsiamet Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poole küsimusega direktiivist 2009/73/EÜ artiklist 49 tuleneva erandi kehtivuse kohta. Euroopa Komisjon on oma 2017. aasta 22. mai kirjaga nr ENER/DR/KRK/cs/s (2017) 231 1911 asunud seisukohale, et Eesti ega Läti suhtes ei saa direktiivi 2009/73/EÜ artiklis 49 toodud erandit alates Klaipeda LNG terminali tööle asumisest enam kohaldada.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium oli seisukohal, et tänase seisuga ei rakendu Eestile direktiivi 2009/73/EÜ artiklis 49 toodud erand. Koostöös Euroopa Komisjoniga on eesti riik võtnud vastu otsuse tagada siseriikliku õiguse kooskõla Euroopa Komisjoni otsekohalduvate määrustega. Euroopa Komisjon on aktsepteerinud Eesti soovi rakendada otsekohalduvaid määruseid hiljemalt 2020.a lõpuks. Seega 2017.aastal tegutseti veel maagaasiseaduse kohaselt.

Elering AS vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Eestis on käesoleval ajal üheksa bilansihaldurit:

- Alexela Energia AS;
- Baltic Energy Partners OÜ;
- Scener OÜ;
- Eesti Gaas AS;
- Eesti Energia AS;
- Elektrum Eesti OÜ;
- Trafigura Trading (Europe) Sàrl;
- JSC Latvijas Gaze;
- Verum Plus AG.

15.01.2016. aasta otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet uued Elering AS bilansilepingu tüüptingimused, mida süsteemihaldur hakkas rakendama 01.04.2016. Muudatused tagavad parema bilansihaldamiseks vajaliku andmevahetuse korraldamise.

Elering AS bilansigaasi hinna määramise meetoodika kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal. Bilansigaasi hinnad on avaldatud süsteemihalduri veebilehel (<https://elering.ee/bilansiteenus-0>).

Süsteemihalduri Elering AS andmetel 2017. aasta keskmine bilansigaasi hind ostul oli 16,52 €/MWh ja müügil 18,89 €/MWh.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust rahuldada, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul

alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse varustuskindluse miinimumnõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikestest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja.

2017. aastal kaebusi varustuskindluse miinimumnõuete rikkumiste kohta ei esitatud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teeb Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada kasutada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavast nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmeid.

Eelpool nimetatud juhul võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- 1) piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- 2) lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- 3) lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- 4) kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2017. aastal 23 tegutsevat jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv süsteemihaldur).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamise võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- ülekandeteenuse hind;
- transiidi teenuse osutamise hind;
- jaotusteenuse hind;
- liitumistasu arvutamise meetodika,
- bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Maagaasi võrgutasud

Maagaasiseadus sätestab juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:
 - ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
 - sponsorlust, kingitusi ja annetusi;
 - põhitegevusega mitteseotud kulusid;
 - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
 - finantskulusid;
 - dividendide tulumaksukulu;
 - muid kulusid, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas ekspert hinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
 - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
 - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
 - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
 - liitumistasudest soetatud põhivara;
 - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.

- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet on välja töötanud maagaasiseaduse § 23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Hetkel kehtiv meetodika töötati välja 2015. aastal ning see on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Samuti on Konkurentsiamet algandmete kogumiseks välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad investeringute plaani ning võrguteenuste varasemate aastate ja tariifiaastaks prognoositavad müügikogused.

Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist, sest ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

2017. aastal ei teinud Konkurentsiamet ühtegi gaasi võrguteenuse hindade kooskõlastamise otsust. 2018. aasta märtsis toimus uute ülekandeteenuse hindade kooskõlastamine, mis tõi kaasa peaaegu kõikide jaotusvõrkude hindade muutumise kooskõlastamised. Kõik kehtivad võrguteenuste hinnad on avaldatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18317>.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja osutab nii võrguteenust kui ka müüb gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse vastavalt gaasivõrgu toimimise võrgueeskirjale (välja antud Majandus- ja taristuministri määrusega, jõustunud 01.08.2017).

2017. aastal alustas Konkurentsiamet uue gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise ühtse meetodika koostamisega. Suurimaks erinevuseks kehtiva meetodikaga on sisend- ja väljundhindade kooskõlastamine koos reguleerimisperioodi kehtestamisega. Selline lähenemine on kooskõlas Komisjoni määrusega (EL) 2017/460, millega kehtestati võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta.

2017. aastal viidi läbi dokumendi esimese ja teise variandi avalikud konsultatsioonid, lõpliku variandi konsultatsioon toimus juba 2018.aastal. Peale 09.07.2018 kehtima hakanud maagaasiseaduse muudatusi, kehtestati Konkurentsiameti poolt gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise ühtne meetodika, mis rakendus 01.08.2018.

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise meetodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga.

Võrguettevõtja võib võtta põhjendatud tasu gaasi tarbimise või tootmise tehniliste tingimuste muutmise eest, mis toimub tarbija, tootja või teise gaasiettevõtja algatusel. Kui liitumise tehniliste tingimuste muutmine liitumispunktis toimub võrguettevõtja algatusel, tasub kulud võrguettevõtja.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitorustiku, millest varustatakse Eestis lokaalselt Missot (vt ka joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk).

Taristu piiriülesed projektid

Maagaasiseadus teeb süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid sealhulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite, tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele.

Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

2016. aastal kehtestas süsteemihaldur Elering AS juhatuse poolt kinnitatud ja Konkurentsiametiga kokku lepitud maagaasi ülekandevõimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise meetodika ning tingimused piiriülesele taristule juurdepääsuks.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013 tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse, välja arvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;

- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

Hiljemalt 03.12.2013 kohandavad ülekandesüsteemi haldurid ülekandesüsteeme osaliselt või tervikuna, et võimaldada gaasi tegelikke vooge mõlemas suunas piiriülestes ühendustes. Süsteemihaldur esitas 18.01.2013 Konkurentsiametile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile taotluse võrguteenuse kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit tegemiseks. Taotlust on põhjendatud asjaoluga, et vastassuunavoogude läbilaske võimsus ei suurendaks Läti gaasisüsteemi varustuskindlust enne Eesti ja Soome vahelise toruühenduse Balticconnector valmimist (ühishuviprojektide loendis planeeritud käiku andmine 2020) või enne Eestisse regionaalse veeldatud maagaasi (LNG) terminali valmimist.

Alates 01.11.2017 on EL määrus nr 994/2010 kehtetu ning teda asendab EL määrus 2017/1938. Kahesuunaliste võimsuste võimekuse nõue on säilinud artiklis 5 (4).

03.03.2017 esitas Elering AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava 2017-2026. Maagaasiseadusest tulenevalt Konkurentsiamet jälgib ja hindab võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid, lähtudes nende vastavusest üle-euroopalisele võrgukavale, ning esitab oma aastaaruandes hinnangu süsteemihalduri investeerimiskavade kohta. Hinnang võib sisaldada soovitusi investeerimiskavade muutmiseks.

Kava näeb ette Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ja Puiatu kompressorjaama käiku andmine 2019. aasta lõpuks. Need investeeringud tagavad kahesuunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel.

22.04.2016. aastal sõlmisid Konkurentsiamet ja Energiavirasto (Soome regulaator) piiriülese kulude jaotamise kokkuleppe ehitatavate Eesti – Soome ühendustoru (Balticconnector) ja Eesti – Läti piiripunkti rekonstrueerimise kohta.

15.07.2016 otsustas Euroopa liit rahastada Balticconnector'i projekti 75% ulatuses ja Eesti – Läti ühenduse rekonstrueerimist (Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ja Puiatu kompressorjaama ehitused) 50% ulatuses.

Rahastuse tingimuste järgi algas Balticconnector'i ehitus mais 2017 ja lõpeb juunis 2020. Eesti – Läti ühenduse rekonstrueerimine algas juulis 2016 ja lõpeb detsembris 2019.

28.10.2016 kirjutasid Konkurentsiamet ja Energiavirasto alla Paldiski LNG terminali kulude piiriülese jaotamise lepingule, mille kohaselt jaotatavaid kulusid ei ole.

Novembris 2016 esitas projektiedendaja Balti Gaas AS Euroopa Liidule abitaotluse 40% kulude katmiseks. 20.02.2017 otsustas Euroopa Komisjon, et toetust ei eraldata.

Lisaks kavandatakse Vopak E.O.S poolt Muugale Tallinna LNG terminali. Ettevõtja kavatses realiseerida koostöös Tallinna Sadam AS-ga gaasi julgeolekuvaru ja regionaalse terminali projekti. Projekt plaanitakse viia ellu etapiviisiliselt, kooskõlas piirkonna turunõudluse ja regiooni gaasijulgeoleku vajadustega.

2017. aastal olulisi arenguid mõlema veeldatud maagaasi (LNG) terminali arendamisel ei toimunud.

Balti riikide ja Soome ühtse gaasituru kujundamine

Balti riikide ja Soome ühtse gaasituru (sisend-väljund piirkonna) väljaarendamiseks on loodud vastav töögrupp Balti ja Soome regionaalse gaasituru koordineerimiseks.

2017. aastal jätkus Balti riikide ja Soome regulaatorite (Konkurentsiamet, Public Utilities Commission (LV), National Commission for Energy Control and Prices (LT) ja Energiavirasto (FI)) koostöö ühtse Balti riikide ja Soome sisend-väljund piirkonna loomiseks.

2017. aastal leppisid Balti riikide ja Soome regulaatorid kokku „Guidelines of Entry-Exit tariffs“ dokumendis, millele eelnes pikk konsultatsiooniprotsess asjast huvitatud turuosalistega. Dokument nägi ette kaheetapilist lähenemist ühtse sisend-väljund piirkonna ja gaasituru loomiseks:

- ülemineku lahendus, mis hõlmaks ainult Balti riike ja algaks 01.01.2019;
- pikaajaline lahendus, mis hõlmaks peale Balticconnector'i valmimist Balti riike ja Soomet. Alguseks on planeeritud 01.01.2020.

Konkreetselt sammuks ühtse sisend-väljund piirkonna loomise teel oli 2017. aastal rahvusvahelise hanke läbiviimine konsultandi leidmiseks, kes viiks läbi ja esitaks uurimistöö „Creation of pricing model for the natural gas entry-exit points in the Baltic-Finnish region“. Hanget finantseerivad võrdsetes osades Balti riikide ja Soome regulaatorid.

Hankel osales 10 konsultatsiooni ettevõtjat, kellest kolme pakkumised ei vastanud hanketingimustele. Hanke võitjaks valiti Baringa Partners LLP (Ühendkuningriik), kellega sõlmiti vastav leping. Hanke peatöövõtjaks on Soome regulaator ning hange toimub Soome seaduste alusel. Töö valmib 2018. aasta augustis.

Töö esimese etapi tulemusena jõudsid konsultant ja riikide regulaatorid järeldusele, et mõistlik oleks kasutada ühtse gaasituru mudelina igale osalevale riigile eraldi postmark meetodit, kusjuures riikidevahelised ühenduspunktid (Kiemenai, Karksi, Paldiski ja Inkoo) kaotatakse ja piirkonna sisendhind võrdsustatakse kõigis piiripunktides võrdlustesti teel.

Ühtse sisend-väljund piirkonna ja gaasituru loomise eelduseks on osalevate riikide süsteemihaldurite kokkulepe tulude jaotamise osas (*ITC – inter-transmission system operator-compensation*). Läbirääkimised selles osas veel jätkuvad.

3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiameti ülesandeks täita ja rakendada ACER-i ja Euroopa Komisjoni kõiki asjakohaseid õiguslikult siduvaid otsuseid (sama sätestab ka direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (1)(d)).

2014. aastal tegi ACER ühe ka Eestit puudutava otsuse – ACER 11.08.2014 otsus nr 01/2014 Poola-Leedu gaasitorustiku investeerimise taotluse kohta koos ülepiiriliste kulude jaotusega. Otsuse kohaselt tuleb Eesti süsteemihalduril hüvitada Poola süsteemihaldurile peale nimetatud projekti käiku andmist 1,5 miljonit eurot. Konkurentsiametil tuleb hüvitussumma võtta arvesse ülekandehindade kooskõlastamisel põhjendatud kuluna.

2017. aastal Eestit puudutavaid otsuseid ACER ei teinud.

Konkurentsiamet teostab turuosaliste suhtes maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Kontrollib kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollib käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastab liitumistasu arvestamise meetodika;
- Kooskõlastab võrguteenuse hinnad;
- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;
- Menetleb taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teeb vastava otsuse ja edastab selle Euroopa Komisjonile;
- Koostab, avaldab ja esitab Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollib riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- Kontrollib, kas turuosalised järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostab ja avaldab igal aastal aruande järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täidab muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;
- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alusel, on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiameti sõltumatust on põhjalikumalt käsitletud punktis 3.1.5.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 16. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest Eestis toodetud biometaaniga kogus, mis suunatakse gaasivõrku on üliväike.

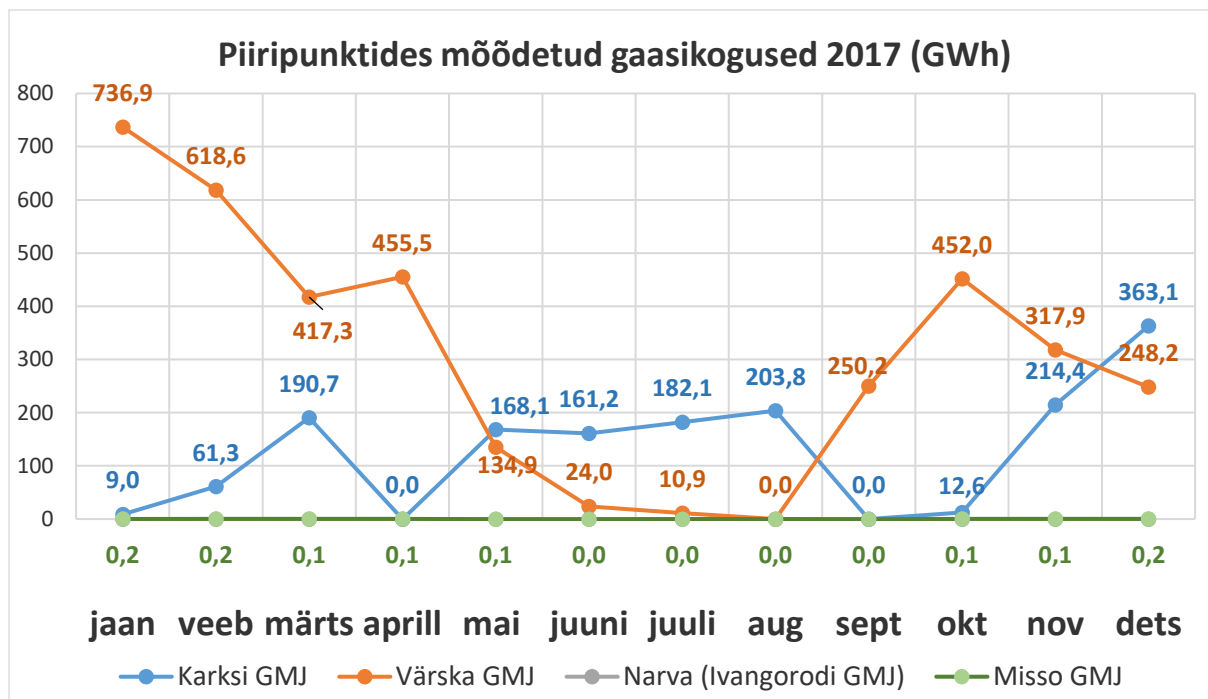
Tabel 16. Gaasi import Eestisse

Periood	Gaasi import			
	Eesti Gaas AS	Nitrofert AS	Muud importijad	Kokku
	GWh	GWh	GWh	GWh
2008	7 875	2 258	0	10 133
2009	6 626	252	0	6 878
2010	7 371	0	0	7 371
2011	6 647	0	0	6 647
2012	6 941	221	0	7 161
2013	5 943	1 302	0	7 245
2014	5 636	0	4	5 640
2015	3 997	0	1 019	5 016
2016	5 020	0	462	5 482
2017	4 589	0	644	5 233

2017. aastal Eestisse imporditud maagaasi üldkogus oli 5233 GWh ja vähenes aastases võrdluses 4,5 protsenti (2016. aastal 5482 GWh). Impordi vähenemise põhiliseks põhjuseks oli soojem jaanuari ning üldine gaasi kasutamise vähenemine. Imporditud maagaasi kogusest müüdi tarbijatele 5198 GWh, vahe 35 GWh oli süsteemi mõõtmata arvestusliku võrgukao kogus ja mahuvaru muutus.

Nitrofert AS koondas 2015. aasta sügisel kõik 426 töötajat. 2017. aastal ettevõtte gaasi ei tarbinud.

Gaasi impordi 2017. aastal piirpunktide lõikes iseloomustab joonis 18.

Joonis 18. Gaasi import Eesti gaasisüsteemi piiripunktides 2017. Allikas: Elering AS

Jooniselt nähtub, et peamiseks impordi piiripunktiks 2017. aastal oli Värskas, sest import otse Venemaalt oli odavam kui import Läti kaudu. Ühtse Balti riikide ja Soome sisend-väljund piirkonna juurutamine peaks seda olukorda oluliselt muutma.

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulгимүүгил ja мүүгил mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning importijad-hulгимүүгjad müüvad gaasi kokkuleppehinnaga nii võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimүүгiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

2016. aasta märtsi alguses sõlmisid OAO Gazprom ja Eesti Gaas AS kolmeaastase gaasitarne lepingu aastateks 2016-2018. Lepingu üksikasjad on konfidentsiaalsed.

2017.aastal tõusis hinnanguliselt Venemaa maagaasi hind Eestile viis protsenti⁸. Keskmise Venemaa impordihind Eestis 2017. aastal oli 17,88 €/MWh.

Teiste gaasi hulгимүүгjate impordi- ja/või tarnelepingud on lühiajalised (kestusega aasta või vähem). Teiste gaasi hulгимүүгjate tegutsemise eelduseks on, et nad peavad üldjuhul suutma pakkuda paremat hinda kui Eesti Gaas AS.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid tagamaks turgu valitseva turuosalise tegevuse vastavuse seadusele. Konkurentsiseaduse mõistes on Eesti Gaas AS on turgu valitsev ettevõtja. Maagaasiseaduse § 9¹ kohaselt peab turgu valitsev gaasiettevõtja Konkurentsiameti nõudel tõendama müügihinna vastavust vajalike tegevuskulude katmisele, vajalikele investeeringutele ja põhjendatud tulukusele. Kui müügihind ei vasta vajalike tegevuskulude katmise, vajalike investeeringute ja põhjendatud tulukuse tingimustele, on Konkurentsiametil õigus nõuda selle kooskõlla viimist.

⁸ <http://arileht.delfi.ee/archive/article.php?id=81883825>

Konkurentsiseaduse § 16 kohaselt on keelatud ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul.

Konkurentsiamet analüüsis Eesti Gaas AS sisseostuhinna (andmed saadud müügitargimarginaali kontrolli menetluse raames) vastavust Euroopa Liidu maagaasi keskmise sisseostuhinnaga (andmete allikaks World Bank avalikustatud andmed). 2017. aastal olid Eesti hulgihinnad 1,3% kõrgemad Euroopa Liidu keskmisest. Võttes arvesse turgude suurusi, peab Konkurentsiamet väikest hinnavahet põhjendatuks.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Suurimaks importijaks Eesti turule on Eesti Gaas AS (turuosa 88%). Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele hinnavalemi või lepingus fikseeritud hinna alusel.

Konkurentsiamet ei saa mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi ja/või tarne hinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel ega kuritarvita oma seisundit kaubaturul.

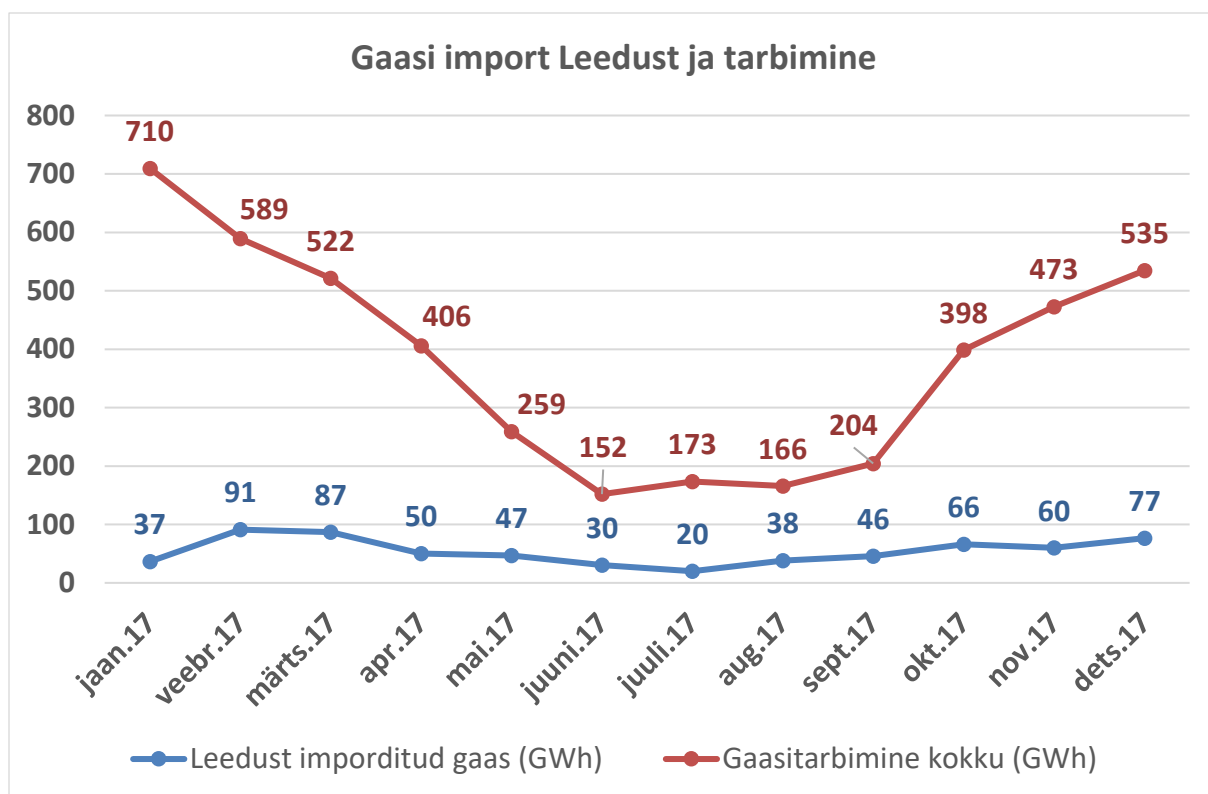
Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

2015. aastal muutus Eesti gaasiturul paradigma, kui monopoolse gaasipakkuja (Eesti Gaas AS) kõrval hakkasid gaasi tarnima ja pakkuma uued turuosalised.

2017. aastal kasvas muude importijate poolt Leedust toodud gaasi osakaal 12%-ni kogumimportist. (2016. aastal oli see 9%). Põhjuseks Leedust tarnitava gaasi hinna (gaas koos ülekandetasudega) konkurentsivõime kasv. Muudeks maagaasi importijateks 2017. aastal olid Eesti Energia AS ja Elektrum Eesti OÜ (vt tabel 16).

Joonisel 19 on toodud kogu 2017. aastal imporditud gaasi ja Leedust tarnitud gaasi kogused kuude lõikes. Leedust tarnitud kogused on gaasibörsilt GET Baltic ostetud gaasi kogused, mis on päritolult nii Klaipeda LNG terminalist või Leetu tarnitud Gazprom gaasi ülejäägid.

Klaipeda LNG terminalil on oluline roll Balti riikide maksimaalse gaasihinna kujundamisel Gazpromi poolt. Klaipeda LNG terminalist pärit gaasi kasutamist Eestis piirab Läti ja Leedu ülekandetasude lisandumine Eesti piirile tarnitud gaasile. Peale Balti riikide ühtse sisendväljund piirkonna rakendumist peaks Klaipeda LNG terminalist pärit gaasi kasutamine kasvama.

Joonis 19. Gaasi import Leedust ja kogutarbimine 2017. aastal kuude kaupa

Turu väiksus ja tarbimise kahanemine võivad pärssida uute gaasimüüjate (importijate) pikemaajalist edu. Toimiva hulgituru kinnistamiseks on algatatud projektid TEN-E raames (ühishuviprojektid) uute impordivõimaluste loomiseks (regionaalne LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega (GIPL)).

Juba 2012. aastal alustas Euroopa Komisjon menetlust OAO Gazprom ja OOO Gazprom Export (edaspidi Gazprom) osas võimaliku turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tuvastamiseks. 2015. aasta esitas Komisjon Gazpromile esialgse seisukoha, mille kohaselt on ettevõtja kuritarvitanud oma turgu valitsevat seisundit ja seeläbi rikkunud Euroopa Liidu konkurentsioigust. Väidetavalt püüdis Gazprom oma üldstrateegiaga piki riigipiire üksteisest eraldada gaasiturge kaheksas liikmesriigis (Bulgaarias, Eestis, Leedus, Lätis, Poolas, Slovakkias, Tsehhi Vabariigis ja Ungaris). Nimetatud strateegia võis võimaldada Gazpromil nõuda kõrgemat gaasihinda viies liikmesriigis (Eestis, Bulgaarias, Leedus, Lätis ja Poolas). Euroopa Komisjoni menetluse tulemusel esitas Gazprom võimalikud kohustused, mille komisjon edastas aastal 2017 sidusrühmadele kommenteerimiseks.

Eesti Konkurentsiamet esitas oma seisukoha Gazpromi võimalike kohustuste suhtes, märkides esiteks, et kohustustes sätestatud lepingulise hinna üle vaatamise mehhanism ei ole oma sisult piisavalt selge ja detailne ning pakkudes välja Kesk- ja Ida-Euroopa riikide klientide hindade sidumise Lääne-Euroopa börside hinnatasemetega. Teise olulise punktina leidis amet, et konkurentsiolekorra intensiivistamiseks Eestis peaks tarnepunktide vahetamise mehhanismi olema kaasatud ka Värska tarnepunkt. Peale esitatud arvamuste ja kommentaaride analüüsi võttis komisjon käesoleva aasta mai lõpus vastu otsuse, millega muutis siduvaks Gazpromi poolt esitatud uued kohustused.

Nimetatud kohustuste kohaselt peab Gazprom kõrvaldama kõik klientidele kehtestatud piirangud, mis takistavad neil gaasi teistesse riikidesse edasi müüa.

Gazprom võimaldab edaspidi gaasitarneid Balti riikidesse ja Bulgaariasse ehk riikidesse, mis on võrkudevahelise ühenduse puudumise tõttu muudest liikmesriikidest endiselt eraldatud. Tarnepunktide vahetamise mehhanismiga on hõlmatud ka Värskatarnepunkt.

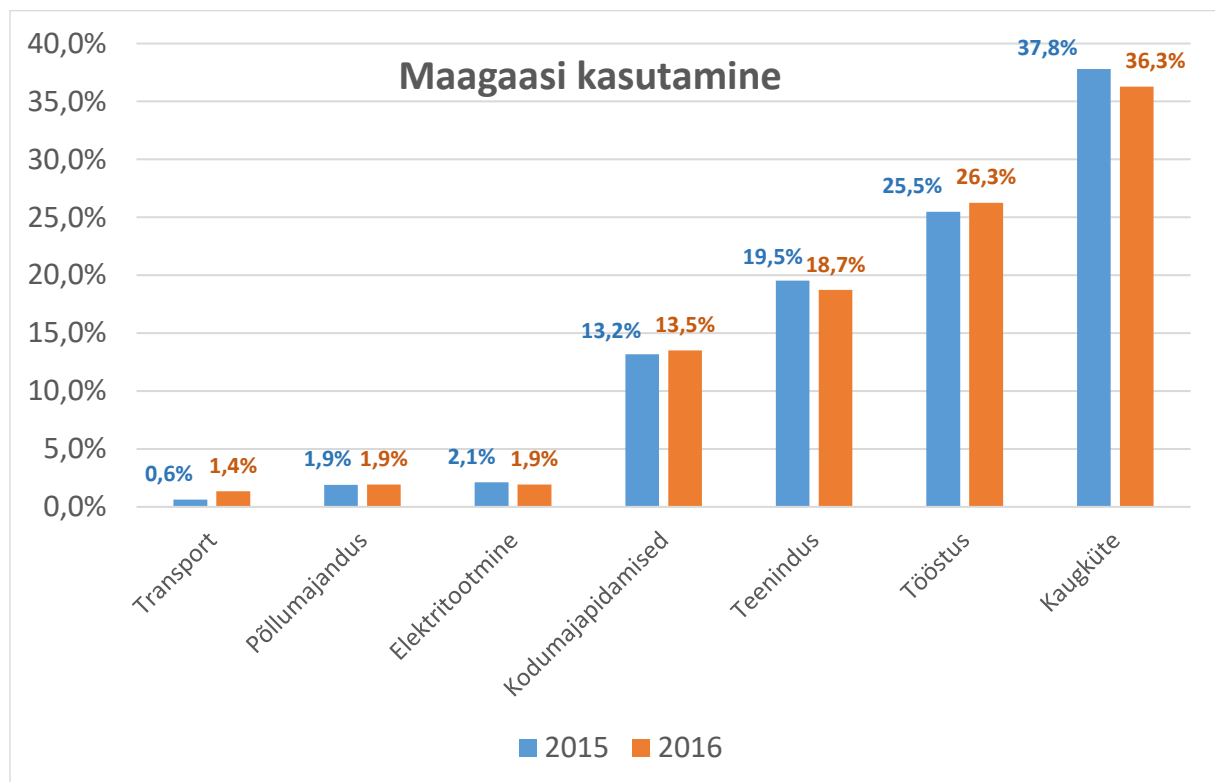
Samuti kohustub Gazprom kehtestama struktureeritud protsessi, et tagada tulevikus Kesk- ja Ida-Euroopas konkurentsipõhised gaasihinnad. Näiteks uus gaasihind tuleb määrata kooskõlas konkureerivate Lääne-Euroopa mandriosa gaasiturude hinnatasemega. Lisaks ei tohi Gazprom oma turgu valitsevat seisundit gaasitarne turul ära kasutada. Seega arvestas komisjon ka Konkurentsiameti ettepanekutega.

Komisjoni otsuse kohaselt peab Gazprom täitma kohustusi kaheksa aastat. Kui Gazprom mõnda võetud kohustust ei täida, siis võib komisjon määrata trahvi, mis moodustab kuni 10% ettevõtja käibest.

Konkurentsiamet on seisukohal, et komisjoni poolt kinnitatud kohustustes sisalduvad mehhanismid aitavad kaasa gaasiturude arengule. Samas on kõige tõhusam vahend monopoli ohjeldamiseks vaba konkurents koos alternatiivsete tarneallikatega - sellise suuna on võtnud Balti riigid koos Soomega.

3.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 20 (2016. aasta andmed, kuna 2017. aasta statistika avaldatakse teisel poolaastal).

Joonis 20. Maagaasi kasutamine aastatel 2015-2016. Allikas: Statistikaamet KE061

Maagaasi jaehinnad

2017. aastal oli hinnanguliselt Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul 55% (2016 – 93,1%).

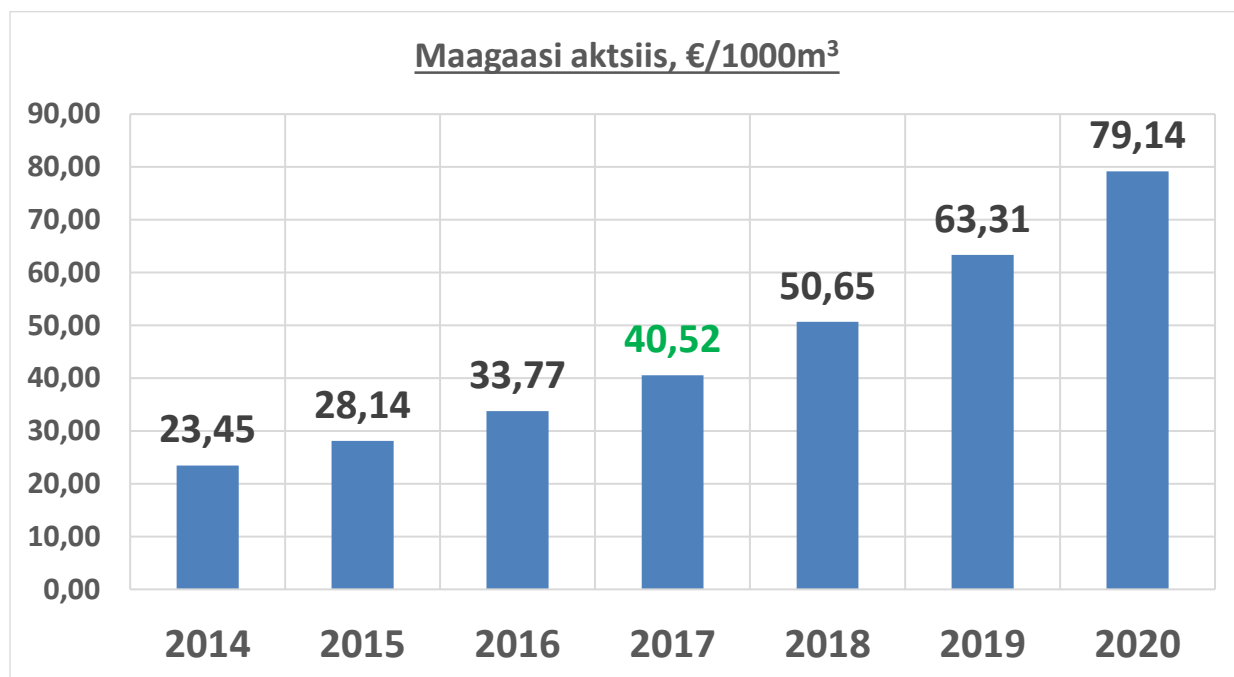
Eesti Gaas AS on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügitarbijatele kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügitarbijatele liidab ettevõtja gaasi impordihinnale. Konkurentsiamet kontrollib iga-aastaselt kas kalendriaastal müüdüd gaasi kaalutud keskmine hind ei ületa sama perioodi gaasi kaalutud keskmist sisseostuhinda, millele on lisatud kooskõlastatud müügitarbijatele müügitarbijatele. Vastasel korral tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2017. aastal võrrelduna 2016. aastaga on toodud alljärgnevas tabelis 17. Hind sisaldab lisaks gaasi hinnale ka võrgutasu ja aktsiis (ei sisalda käibemaksu).

Tabel 17. Gaasi lõpptarbijate keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

Tarbijagrupp	Hind 2016	Hind 2017	Muutus
	€/MWh	€/MWh	%
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	29,95	42,03	40,3
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	27,14	34,38	26,6
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	24,34	29,60	21,6
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	25,27	29,61	17,2
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	24,34	28,65	17,7
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	23,40	27,70	18,4
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	22,46	25,79	14,8
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	22,46	26,74	19,1

Tarbijate kulutustele maagaasi ostmisel avaldab mõju aktsiisi kasv, mis on toodud joonisel 21.

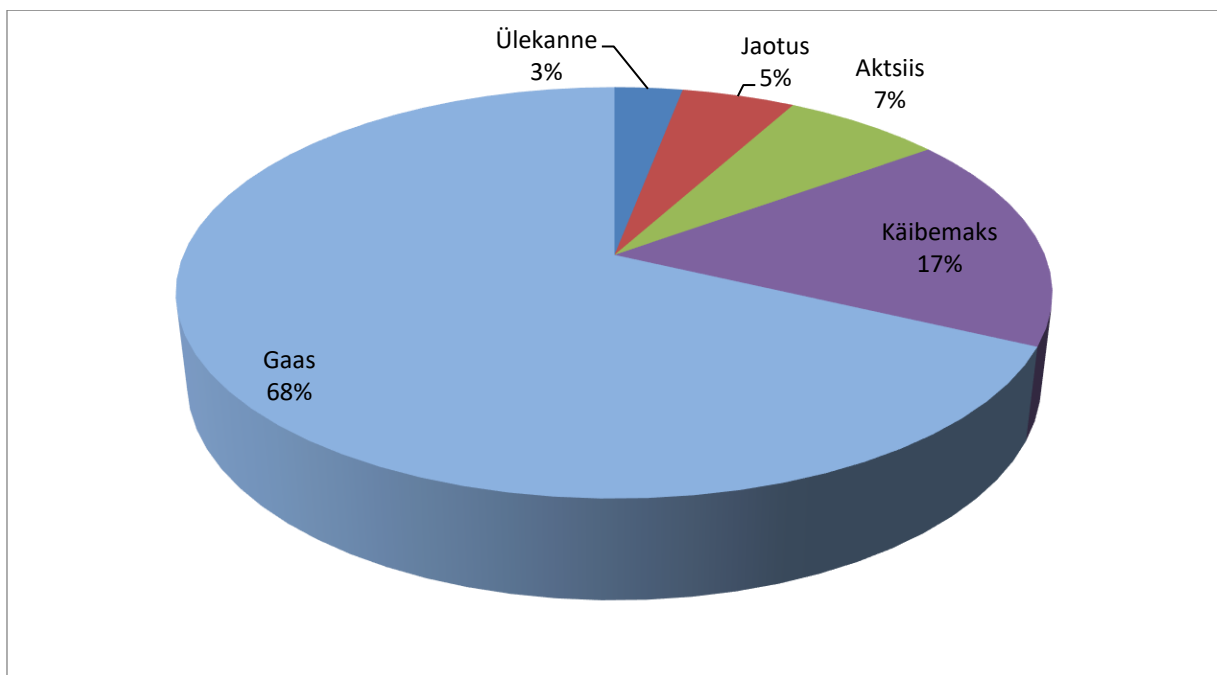
Joonis 21. Seadusega kehtestatud maagaasi aktsiisi kasv

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja/või tarnijalt ning oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu üldjuhul regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal ja gaasi müügi hind.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Maagaasi hind moodustas 2017. aastal kodutarbija arve summast 68% (vt joonis 22). 2016. aasta vastav näitaja oli 67%.

Joonis 22. Lõpptarbija hinnakomponendid kodutarbijale 2017. Allikas: Eesti Gaas AS

Efektive konkurents maagaasi jaeturul

2017. aastal tegutses jaemüüjana 7 müüjat ja 20 võrguettevõtjat.

Gaasi ostjate arv gaasi jaeturul on ca 52,3 tuhat klienti, kellest 49,8 tuhat on kodutarbijad. 2017. aastal vahetas gaasimüüjat 3029 tarbijat, neist 2798 kodutarbijat (2016. aastal vahetas gaasimüüjat 5786 tarbijat, neist 5270 kodutarbijat).

Seega 2017. aastal vahetas gaasi tarnijat 5,8% klientidest. Gaasist loobusid 1427 klienti. Klientide selget liikumissuunda müüjate vahel ei ole võimalik 2017. aastal täheldada.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturgude toimimist ja otsustada milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

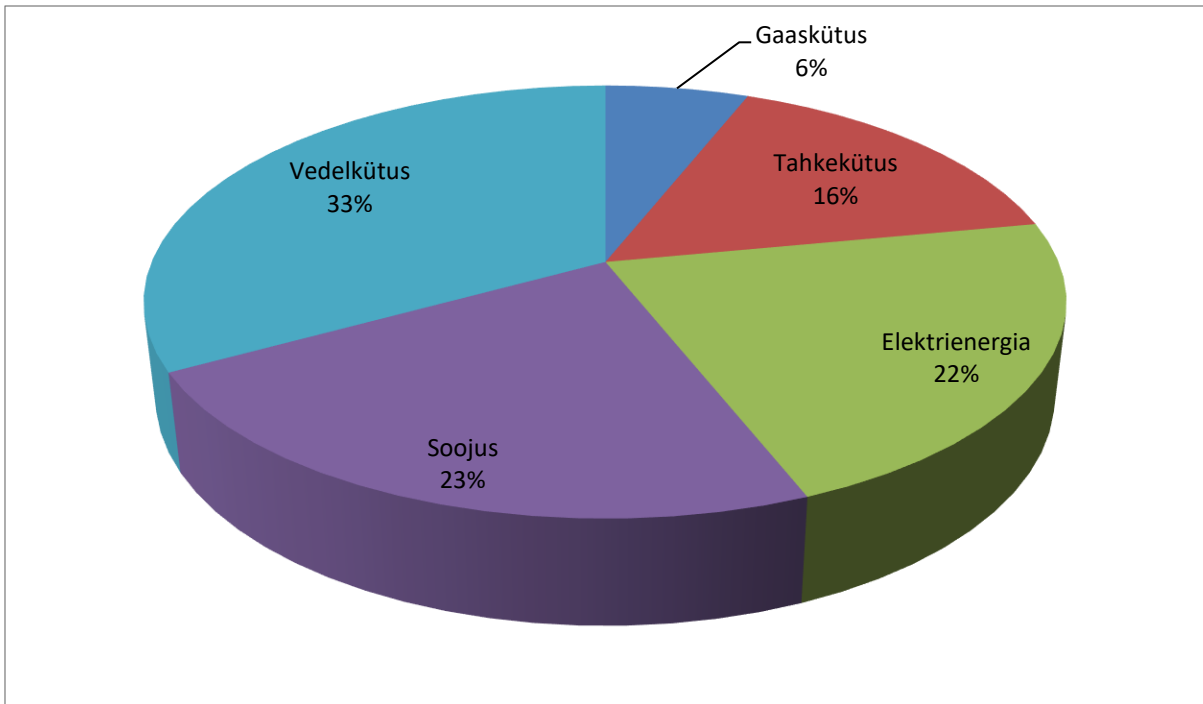
Maagaasiseadusega pole Konkurentsiametile antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid ametil on võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga olulises ulatuses ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis on nii hulgituru kui ka jaeturu efektiivne arenemine piiratud, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest turgu valitsevast maagaasi importijast, kes oli 2017. aastal samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei olnud 2017. aastal Eestis veel piisavalt likviidset gaasi jaeturgu. Konkurentsiolukord nii hulgi- kui ka jaeturul paranes 2017. aastal seoses turgu valitseva gaasiettevõtja Eesti Gaas AS turupositsiooni nõrgenemisega (2017. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul 55%, 2016 oli see 93%).

3.3 Maagaasi varustuskindlus

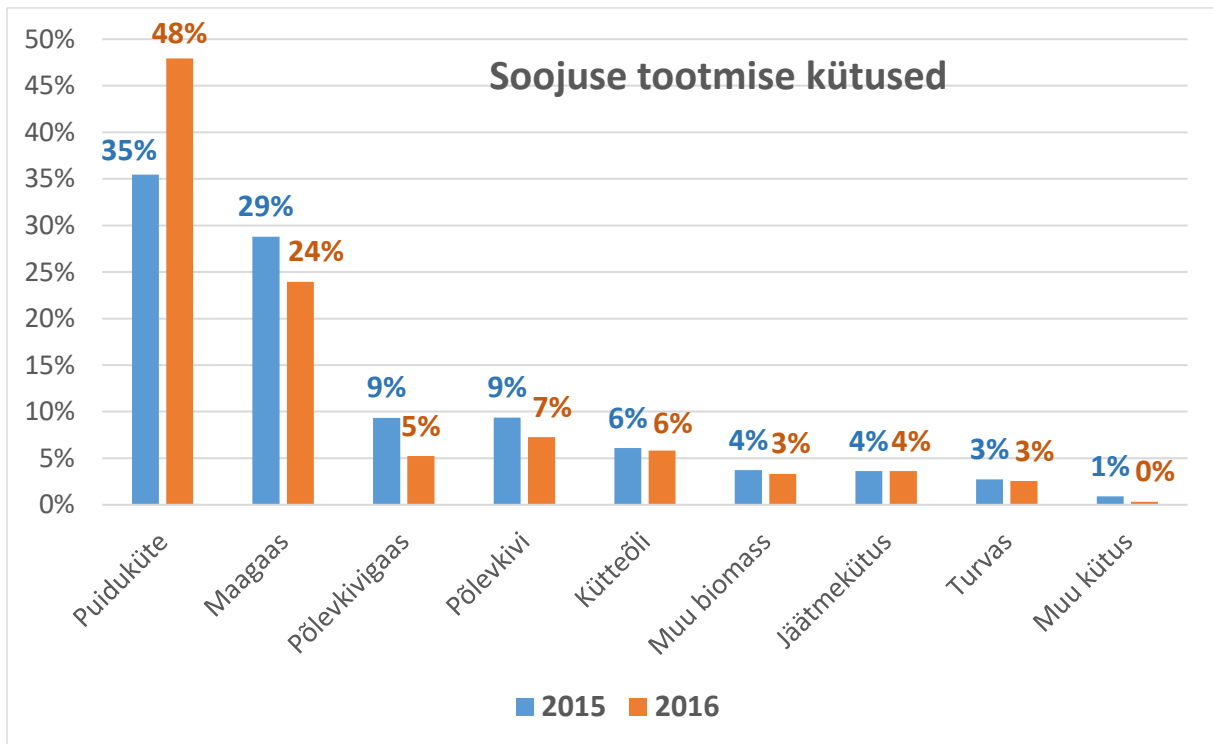
Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises oli 2016. aastal (Statistikaamet avaldab 2017. aasta andmeid 2018. aasta septembris) 6% (vt joonis 23), millest lõviosa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Võrreldes 2015. aastaga on vedelkütuse osakaal 2016. aastal vähenenud 2% ja gaaskütuse ning elektrienergia osakaal kasvanud kumbki 1% võrra. 2017. aasta andmed avaldab Statistikaamet 2018. aasta suve lõpus.

Joonis 23. Energia lõpptarbimine. Allikas: Statistikaamet KE05

Jooniselt 24 nähtub, et soojuste tootmiseks kasutati 2016. aastal kõige rohkem puidukütet (48%). Maagaasi osakaal oli 24% (2015. aastal 29%). Oluline osa soojatootmises on ka põlevkivil (koos põlevkivigaasiga 12%).

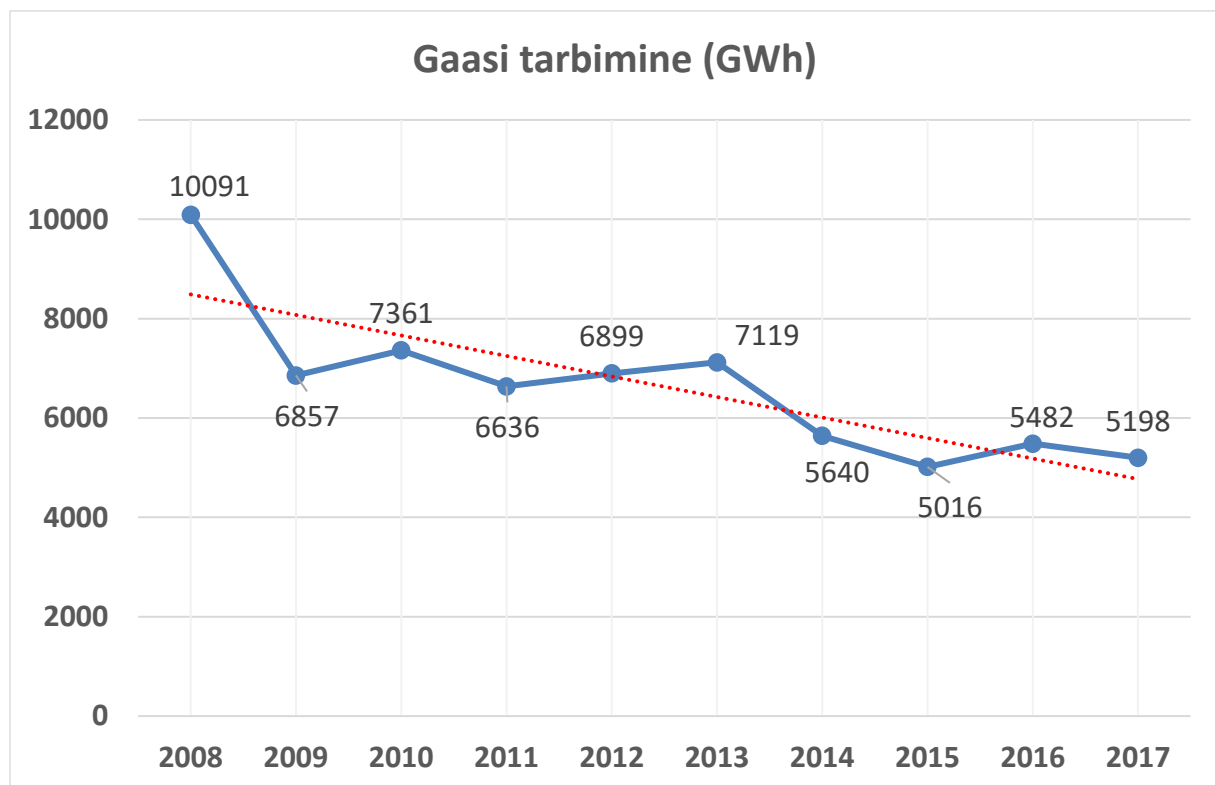
Joonis 24. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Allikas Statistikaamet KE024

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reservide kasutusele võtmine, biometaan tootmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimaneutraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Eesti gaasiturul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarneallika domineerimise tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. Lisaks mõjub gaasi tarbimise vähenemisele ka soojuste tootmises puiduküttele ülemineku subsideerimine. See on viinud Eesti gaasi tarbimise jätkuvasse langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu on toodud joonisel 25.

Joonis 25. Maagaasi tarbimine Eestis. Allikas: Statistikaamet (KE06) ja Elering AS

Ülekandevõrgu kaudu edastatava gaasi võimalik tarbimine järgmisel kümnel aastal sõltub väga mitmetest teguritest (nagu energiapoliitika, majanduskasv, elamufondi energiaefektiivsus jms). Elering AS poolt ülekandevõrgu kümne aasta arengukavas 2018-2027 on gaasi tarbimise baasprognos järgnevas kümneks aastaks 5000 GWh aastas. Pessimistliku stsenaariumi järgi langeb gaasi tarbimine 2027-ndaks aastaks alla 4000 GWh aastas ja optimistliku stsenaariumi järgi kasvab gaasi tarbimine 2027-ndaks aastaks üle 6000 GWh aastas.

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu tehniline läbilaskevõime on kuni 147 GWh ööpäevas. Ühenduste tehnilised läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

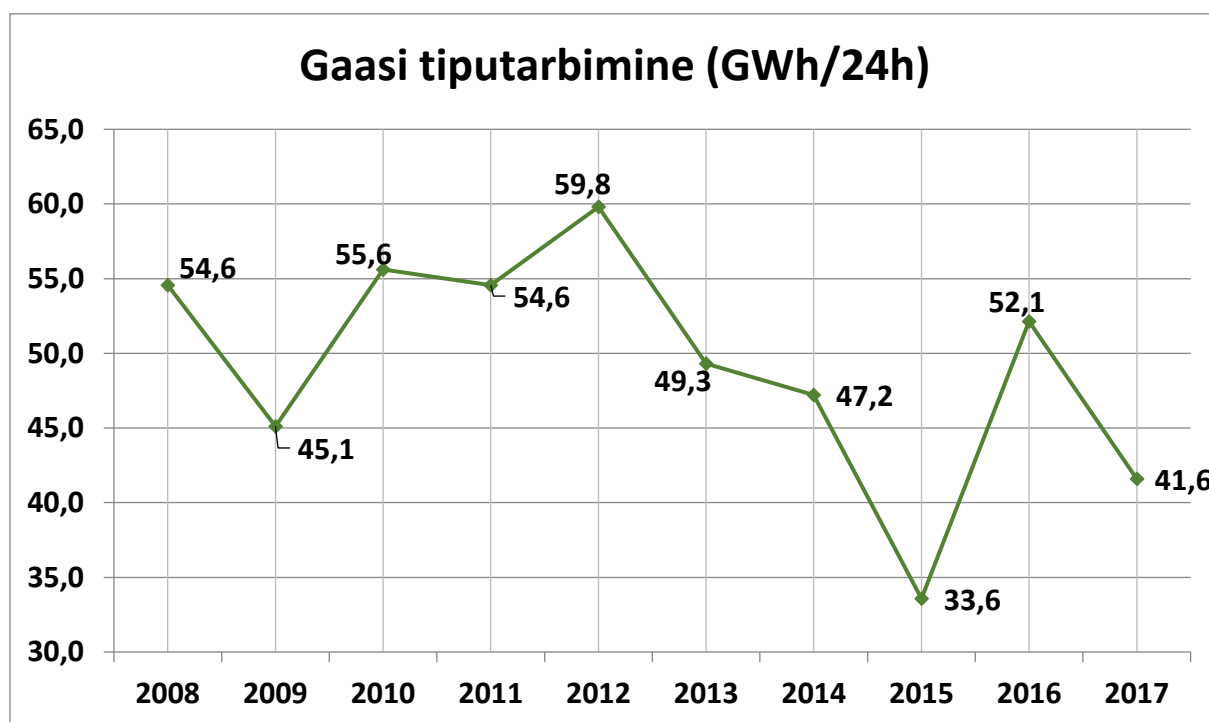
- Karksi ühendus Lätiga 73,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 40-42 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 42,0 GWh (sisendrõhul 40-42 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 31,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 28-30 bar).

Varasemalt, perioodil mai kuni oktoober, toimus suvine Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste. Novembrist aprillini talvisel perioodil varustati Eestit Karksi ühenduse kaudu Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

Alates 2016. aasta teisest poolest gaasivood oluliselt muutusid, peamiseks tarneteeks oli Värskas ühendus, mida suuremate võimsustarve ja Värskas hoolduse korral toetas Karksi ühendus. See muutus on tingitud väiksematest ülekandekuludest kui gaas tarnitakse otse Venemaalt.

Leedust gaasi tarnimise oluliseks takistuseks on läbivate riikide ülekandekulud, mis tõstavad tarnitava gaasi hinda Eestisse sisenemisel. Balti riikide ja Soome ühise sisend-väljund piirkonna rakendamisel (vastavalt tegevusplaanile alates 2020.aastast) peaks selle probleem lahenema.

Tegelikud ühenduste tipuvõimsused viimase 10 aasta jooksul on toodud joonisel 26.

Joonis 26. Maagaasi piiriüleste ühenduste kasutatud tipuvõimsused. Allikas: Elering AS

Viimase 10. aasta suurim ööpäevane tarbimine oli 2012. aasta veebruaris, mis moodustas tehnilisest läbilaskevõimest 40%. Seega ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse tarbimise vähenemist tulevikus.

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 10 595 GWh gaasi aastas. 2006. aastaga võrreldes oli 2017. aasta tarbimine ligi 51% väiksem.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamisega ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Ülekaalukalt kõige rohkem kasutatakse maagaasi Eestis soojatootmiseks. Edasist gaasivõrgust gaasi müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbivate tõhusama energiakasutusega. Seda trendi ei suuda tasakaalustada ka oodatav gaasi kasutamise kasv transpordisektoris.

2008. aasta lõpus valmis puiduhakkel töötav Tallinna elektrijaam (aastane soojuse toodang kuni 480 GWh/aastas) ja Tartu soojuse ja elektri koostootmisjaam (soojuse toodang kuni 300 GWh/aastas).

2011 avati Pärnu soojuse ja elektri koostootmisjaam (soojuse toodang kuni 220 GWh/aastas).

2013. aasta suvel käivitati Iru soojuse ja elektri koostootmisjaama prügipõletusplokk (soojuse toodang kuni 430 GWh/aastas).

2013. aastal valmis Rakvere soojuse ja elektri koostootmisjaam (soojuse toodang kuni 25 GWh aastas).

2014. aastal sai valmis 4 MW tahke biokütuste katel Põlvas (soojuse toodang kuni 25 GWh aastas).

2017. aastal alustas tööd täiskoormusel Tallinna soojusvõrku soojust andev Vao 2 koostootmisjaam (soojuse toodang kuni 400 GWh).

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Konkurentsiamet gaasi tarbimise jätkuvat langust, mistõttu kujuneb Eesti lähiaastate gaasi tarbimise koguseks 5 000 kuni 5 200 GWh aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvaldkondade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust maagaasi ulatuslikumas kasutamises transpordikütusena ja lokaalses soojatootmises.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks 2017. aasta lõpu seisuga on Eesti Gaas AS-il kaheksa autotanklat ja Alexela Energia AS-l kaks tanklat (üks neis ei kasuta võrgugaasi). Surugaasi tootmiseks kasutati 2017. aastal 68 GWh võrgugaasi (2016. aastal 47 GWh, 2015. aastal 35 GWh).

Gaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute tarbijate turule tulemisega ja turgude ühendamise, sest pidevalt kahanev Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate gaasimüüjate huvi pälvimiseks väike. Üheks lahenduseks on Soome ja Balti riikide gaasiturgude ühendamine üheks sisend-väljund piirkonnaks.

Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel arendada võimalusi uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Sellisteks lahendusteks on veeldatud gaasi (LNG) terminali töö Leedus ja GET Baltic gaasibörsi teenuste laienemine. Lisaks on vajalik uute ühenduste

loomine teiste Euroopa riikidega (Leedu – Poola ühendus GIPL, Eesti – Soome ühendus Balticconnector) ja püsiva regionaalse LNG terminali rajamine.

Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturust arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeringute tegemine uute tarnijate turule tulekuks ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasikütel põhineva soojuste tootmine. Lisaks tuleks ulatuslikumalt arendada gaasi kasutamist transpordikütusena.

3.3.3 Vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 25. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 147 GWh ööpäevas.

Alates 01.11.2017 kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid. Määruses 2017/1938 täiendati taristunormi regulatsiooni.

Määrus näeb ette, et liikmesriigi pädev asutus tagab vajalike meetmete võtmise, et suurima eraldi vaadeldava gaasitaristu häire korral oleks ülejäänud taristu tehniline võimsus, mis on kindlaks määratud valemi N-1 kohaselt selline, et arvutuspiirkonnas suudab rahuldada kogu gaasinõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida statistiliste tõenäosuse kohaselt esineb üks kord 20 aasta jooksul. Seejuures tuleb võtta arvesse gaasitarbimise suundumusi, energiatõhususe meetmete pikaajalisi mõjusid ja olemasoleva taristu rakendamise määra.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tärned ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna protsentides peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Määruse 2017/1938 artikkel 7 lõige 4 punkt f selgitab, et gaasivarustuse kindluse hindamisel võetakse arvesse iga piiripunkti maksimaalset sisend- ja väljundvõimsust.

Seega on Eesti infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse (Määrus 994/2010 Lisa II punktide 2 ja 3) alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{14 + 0 + 0 + 0 - 7}{6,7} \times 100 = 104,5 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³/24h + Värska ühendus Venemaaga 4 mln m³/24h + Narva ühendus Venemaaga 3 mln m³/24h = 14 mln m³/24h;

P_m - 0 milj $m^3/24h$;

S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist gaasi või reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 milj $m^3/24h$;

LNG_m - 0 milj $m^3/24h$;

I_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj $m^3/24h$;

D_{max} - Maagaasi maksimaalne tarbimine viimase 20 aasta jooksul: 6,7 milj $m^3/24h$ (19.01.2006).

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis on määrusekohane taristunorm täidetud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga peamiselt üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija (Venemaa), siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle täielikuks kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

2017.aastal viis ENTSO-G läbi liiduülese varustuskindluse simulatsiooni, mille raporti kohaselt tavatingimustes Venemaa tarnimise lõppemisel kolme kuu jooksul (jaanuar-märts) Eestis nõudluse piiramist ei esine. Puudujäävat gaasi saab kompenseerid Läti gaasimahuti ja Klaipeda LNG terminali suurendatud gaasi väljastamisega.

Kahenädalasel külmaperioodil (nagu see on tõenäoline kord 20 aasta jooksul) Venemaa tarnimise lõppemisel jääb Eestis puudu alla 2% nõudlusest (infrastruktuuri piiratuse tõttu).

Ühel külmal päeval (nagu see on tõenäoline kord 20 aasta jooksul) Venemaa tarnimise lõppemisel jääb Eestis puudu 14% nõudlusest (infrastruktuuri piiratuse tõttu).

Puudujäägi korral käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. Maagaasiseadus § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ei võimalda praktiliselt gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduses nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuste tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;

- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Senikaua kui puuduvad arvestatavad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Elektrituruseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebusi teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolusid arvesse võttes ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmargiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Seoses 2013. aasta elektrituru avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis oli oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saavad alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtajaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjal või müüjale teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Arukad arvestisüsteemid

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates **01.01.2017** peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Konkurentsiamet arvamusel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris (direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taasedastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;
- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüpitingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates

nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebileheküljel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Osad võrguettevõtjad on loonud oma veebipõhise keskkonna, kus tarbija saab ise vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapagaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapagaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüdud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüja suhtes. Kui kalendriaastal müüdud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduvat müüгимarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et võrguettevõtja peab tagama alates 01.01.2020, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Kui gaasi tarbitakse rõhul üle 20 millibaaari peab mõõtesüsteem gaasi mõõtmisel arvestama rõhku ja temperatuuri ning võimaldama mõõteandmete kauglugemise funktsiooni.

Konkurentsiamet on seisukohal, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Eesti seadusandlik baasi annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2017. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 72 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid nii liitumisel kui ka tarbimistingimuste muutmisel (hind ja tingimused). Samuti pöörduti Konkurentsiameti poole seoses võrguühenduse katkestamisega tarbijatest tulenevatel põhjustel, arvetega ning pingeprobleemidega. Palju pöördumisi oli seotud Elektrilevi OÜ uute võrgutasudega.

4.2.2 Maagaasi sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)

Eesti seadusandlik baasi annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada

gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2017. aastal oli maagaasi-alaseid järelepärimisi kokku 8. Peamised teemad, millega pöörduiti, olid lepingulised ja hinnaga seotud küsimused. 2017. aastal esitati Konkurentsiametile üks kaebus seoses süsteemihalduri ülekandetariffidega.